

Seriál Děs a bída UP:*

Grim T. 2007: Děs a bída UP aneb To by se studentovi stát nemělo.
Žurnál UP 16(15): 8–9.

Grim T. 2007: Děs a bída UP podruhé – Jsou naši studenti skutečně v průměru mentálně nedostateční? Žurnál UP 17(3): 8.

Grim T. 2007: Děs a bída UP potřetí – Co s našimi mentálně nedostatečnými studenty?
Žurnál UP 17(4): 8.

Grim T. 2007: Děs a bída UP počtvrté – (Ne)evaluace výuky a co s tím?
Žurnál UP 17(5): 8.

Grim T. 2007: Děs a bída UP popáté – Akademické tituly každému! Proč?
Žurnál UP 17(6): 8.

Grim T. 2007: Děs a bída UP pošesté – Za co akademické tituly a za co ne?
Žurnál UP 17(7): 7–8.

Grim T. 2007: Děs a bída UP posedmé – Do třetice k akademickým titulům.
Žurnál UP 17(8): 7–8.

Grim T. 2007: Děs a bída UP poosmé – Nevěřte nikomu, komu je přes 30 a není na WoSu!
Žurnál UP 17(9): 7–8.

Grim T. 2007: Děs a bída UP podeváté – Bez penalizací kvalitu zvyšovat nelze.
Žurnál UP 17(10): 8.

Grim T. 2007: Děs a bída UP podesáté – Pokus o vysvětlení.
Žurnál UP 17(11): 8.

Reakce na seriál:

Dvořák Z. 2007: Hrozivá úroveň studentů UP – circulus vitiosus?
Žurnál UP 16(16): 8.

Dvořák Z. & Modrianský M. 2007: Quo vadis UP ... aneb Lze kvantitativními parametry hodnotit kvalitu?
Žurnál UP 17(7): 7.

Matochová H. & Palaščík R. 2007: Áčtyřku nebo počítač?
Žurnál UP 17(7): 7.

Zbořil R., Hobza P., Šebela M., Frébort I., Trávníček Z. & Lemr K. 2007: Vážený pane Grime.
Žurnál UP 17(10): 8.

Opatrný T. 2007: Děs a bída... opravdu?
Žurnál UP 17(12): 8.

Anonymus 2008: Z akademické obce.
Vesmír 87(1): 8.

.....
Kontakt na autora:

Tomáš Grim, Katedra zoologie, Univerzita Palackého, tř. Svobody 26, 771 46 Olomouc
tomas.grim@upol.cz
<http://www.zoologie.upol.cz/osoby/grim.htm>

* Články seriálu i níže uvedené reakce jsou seřazeny chronologicky. Viz internetové stránky ŽUP:
<http://www.upol.cz/zpravy/zurnal/archiv-zurnal-u-up/>

Ad: Hrozivá úroveň některých SŠ a VŠ studentů

Se zájmem jsem si přečetl příspěvky o úrovní některých studentů na naší alma mater. Tvrzení pana Ing. M. Jurečky (ŽUP č. 14, s. 9), že zdejší učitelé vlastně „pláčejí nad vlastním hroblem“ je ale zavádějící – přinejmenším systémově (jak se dnes s oblibou říká). Školský systém každého státu je jednotou diverzifikace vertikální a horizontální. Diverzifikace vertikální je dnes přirozená a konstantní. Sestává z předškolní výchovy, a dále ze školství primárního, sekundárního, terciárního a postgraduálního. V euroatlantském prostoru dnes jednoznačně vládne snaha poskytnout sekundární, ale i terciární školství maximálnímu počtu uchazečů. Je tedy zcela zákonitě, že absolutně klesá kvalita absolventů středních a vysokých škol. Ilustruje to skutečnost čísl z Univerzity Palackého. V roce 1988 studovalo na čtyřech fakultách naší univerzity přes 5 000 studentů, přičemž počet pracovníků dosáhl čísla 1 631 osob. Na počátku roku 2007 studuje na sedmi fakultách UP takřka 20 000 studentů a počet jejich pracovníků se pohybuje kolem 2 000.

Jak se lze systémově bránit poklesu kvality absolventů sekundárního a terciárního školství? Právě a jen aktivní diverzifikací horizontální, která v České republice (na rozdíl od situace na západ od našich hranic) schází. V zásadě jde o to, aby existovaly střední a vysoké školy, které budou masově vycházet vstříc „hladu po vzdělání“. A vedle těchto zařízení budou elitní školy, na nichž po-

ptávka po vzdělání převyšuje jejich kapacitní nabídku. A právě tyto školy si budou moci vybírat (a dále připravovat) studenti talentovanější, chytřejší a pracovitější. Podle mého názoru je v České republice nutnost horizontální diverzifikace ještě vyhocena demografickým regresem ze začátku devadesátých let minulého století. Ten právě nyní dopadá na střední školy a za čtyři roky zasáhne i školy vysoké, navíc do budoucnosti takřka napořád: vždýt současný „minibabyboom“ rozhodně nedosahuje hodnot natalitativity z konce osmdesátých let minulého století. A ještě dává čísla. Před třemi roky nastoupilo do prvních ročníků základních škol 90 000 žáků, do prvních ročníků škol vysokých pak 75 000 studentů.

Již dlouhá léta volá po zvyšování kvality naší univerzity v univerzitním časopise zejména prof. M. Hejtmánek, neméně naléhavě poukazuje na tuto „conditio sine qua non“ další existence Univerzity Palackého i její rektor prof. L. Dvořák, obecnou deklaraci o přechodu ke „kvalitativní“ univerzitě obsahují i základní koncepční dokumenty UP. A pravděpodobně každý obor pěstovaný na UP řeší nelehké dilema, zda bude oborem orientovaným primárně výzkumem s velkým počtem studentů, nebo oborem koncipovaným primárně badatelsky (a prokazatelně dosahujícím vynikajících výsledků výzkumů) s omezeným počtem studentů pečlivě vybíraných.

PhDr. P. Urbásek, ředitel Archivu UP

Děs a bída UP

aneb To by se studentovi stát nemělo

Tak od plic jsem se už dlouho nezasmál. Virtuózní text J. Rolčíka „Hrozivá úroveň některých SŠ a VŠ studentů“ (Žurnál UP 16, č. 13, 12. 1. 2007, s. 8–9) výtečně pobavil a zároveň šel do živého.

Vedení PiF UP se alespoň jakýms takýms způsobem zabývá klíčovým problémem publikační (ne)činnosti fakultních pracovníků, viz např. cena děkana či rekonkurzy na místa zaměstnanců, při nichž by měl být brán v potaz publikační výkon uchazečů. Na druhé straně zůstává neméně klíčový problém nevalné kvality výuky v některých předmětech prakticky nepovšimnut – tedy až na poněkud potěmkinovské hodnocení výuky ve STAGO.

Druhoh stranou neutěšeného stavu, kdy „pedagog“ může studenty „učit“ x-let („x“ si doplňte podle oboru) staré bludy a v praxi u nás není zaveden systém odhalení a řešení takových katastrof, je právě „hrozivá úroveň některých SŠ a VŠ studentů“. Mají-li studenti opouštějící UP po zdárném ukončeném studiu najít uplatnění v praxi, musí být na vyšší jak v oblasti teoretické, tak praktické. Student, třeba biologického zaměření, který zná pouze vyčené poznatky a teorii, je k ničemu úplně stejně jako ten, který má bohaté zkušenosti z terénní práce, ale nezná teorii – pak ovšem ani nemůže vědět, na co v terénu vůbec kouká a jak si to vysvětlit.

Jedním ze základních problémů, které jdou napříč obory a katedrami naší vysoké školy výzkumného typu (alespoň se tak snaží tvářit), je dichotomické myšlení ve stylu „ten dělá to a ten zas tohle“. Podle některých mudrců obývajících UP to konkrétně obnáší, že jedni učí, druzí zas badají. To je samozřejmě špatně z důvodů zcela zjevných (Žurnál UP 13, č. 10, 5. prosince 2003, s. 6). Jednostrannost je ovšem cestou do pekla nejen pro vědeckopedagogické pracovníky, ale i pro studenty. O mizké úrovni znalostí a praktických schopností studentů v laboratorní technice pro molekulární biologii už bylo v Žurnále UP pojednáno J. Rolčíkem. Ve mně samém laboratorní cvičení dodnes vyvolávají drásavé vzpomínky na vodu nezadržitelně stříkající plynovým kahanem až ke stropu laboratoře, neúspěšný pokus přesvědčit vedoucího cvičení kradenými krystaly, že jsme zadanou úlohu úspěšně splnili, a vůbec hořké pocity (vyvěrající částečně z toho, že jsem při pipetování HCl škytnul). I proto bych zde místo k praktické stránce přípravy studentů uvedl několik poznámek k neméně důležité stránce teoretické.

Kdyby některé „odpovědi“ studentů nevedly k vyhození a opakování zkoušky, musel bych je považovat za pokus o vtip. I po letech si živě pamatuji na sisyfovskou snahu kolegy doc. Evžena Opatrného dovést zcela nepřipraveného studenta alespoň k výsledku „dobře“. Zkouška to byla ze zoogeografie, student měl tedy vědět leccos o zeměpisném rozšíření živočišstva a jeho příčinách. Poté, co „student“ – jak takový výraz může znít ironicky! – zařadil mezi jihoamerickou zvířenu žirafy a zebry (za takové odpovědi se dává i na základní škole za pět), uchýlil se zkoušející kolega k zoufalému řešení „Tak mi alespoň rekněte, které oceány sousedí s Jižní Amerikou“. Odpověď, pronesená s výrazem „Tohle je od Vás teda pěkný podraz...“, nám vzala dech: „To jste nám ale na přednášce nefikal!“.

Moje osobní zkušenosti nezavdávají důvod k optimismu o nic více než uvedená poznámka evidentně šlepeného studenta a pro příklady nemusím chodit daleko. Vzápětí poté, co jsem přečetl zmiňovaný text kolegy Rolčíka, jal jsem se opravovat 33 písemek z předmětu „Fylogeneze a systém strunatců“. Pro nebiologie poznamenám, že účelem předmětu je seznámit studenty s příbuzenskými vztahy, anatomií a evolucí organových soustav zvířátek příbuzných čtenářům Žurnálu UP (třeba savci apod.). Spolu s dalšími „systémy“ (bezobratlých, hub a rostlin), ekologií a evoluční biologii patří tento předmět ke klíčovému – obsah těchto předmětů je nutnou součástí základního vzdělání každého biologa.

Dokončení na str. 9

Co s hrozivou úrovní?

Kolega Rolčík se pozastavuje nad hrozivou úrovní některých našich studentů, kterým dělá nebetyčné problémy dobrat se množství látky v 500 ml roztoku, pokud vědí, že ve 100 ml jí je 400 mg, případně kteří spočítají hmotnost ocelového válečku o velikosti tužkového monočlásku na 34 tun (ŽUP 13/16 str. 8). V kolegovi Jurečkovi to vzbudilo zájem a posléze hrůzu a bere to jako ostudu nejen potřežené fakulty (bohužel, té mojí), ale celé UP (ŽUP 14/16 str. 9).

Jako zřejmě většina mých kolegů jsem se s něčím podobným setkal a bohužel nadále občas setkávám. Pokouším se dobrat příčiny, proč tomu tak je, že takoví studenti projdou do vyšších ročníků. Lze najít způsob, jak tomu zabránit?

Myslím, že k hlavním důvodům patří náš tradiční systém zkoušení a dále měkškosrdcatost míchaná s alibismem některých našich kolegů. „Proč bych měl vyhodit právě já? Vždýt ho nezkouším z trojčlenky, a ty základní pojmy a definice z mého předmětu mi nakonec tak nějak odvykláda...“ říkají si ti v nižších ročnících. „No, když dolehl až sem, přece ho nevyhodím teď já,

třeba je jen momentálně indisponovaný,“ řekne si ten v tom posledním. „Už tak máme málo studentů, (platí v některých oborech, kde se více přemýšlí a počítá, než bifluje a povídá), když je všechny vyházáme, z čeho budeme žít?“ zni nejkrutější argument. Ten, v kombinaci s tezí „nemůžeme se zbavit tohoto méně schopného pracovníka, kdo by učil naše studenty?“ může vést k tragickému začarovanému kruhu s katastrofálními důsledky. Pravděpodobně učitel, který absolvoval takové studium, byl autorem poznámky do žákovské „Skákal mi do výkladu a chtěl vidět můj diplom“.

Poměrně přímočaré řešení bych viděl v radikální změně našeho systému zkoušení. Namísto ústního, se spoustou návštěv a povídání, kývání a odezíráni ze rtů zkoušejícího, který se bláhově domnívá, že právě teď u zkoušky studenta naučí to důležité, bych přešel na systém testů, stejně např. v Británii či USA. Vyřešit test by přitom znamenalo vyřešit jeden nebo několik kompletních problémů. Všichni studenti vyzkoušení ve stejný den, stejným testem. Test po použití zveřejnit – každý se pak může podívat, co představuje absolvovaní daného předmětu. Budou testy příliš jednoduché? Hned bude vidět, že příslušná škola či obor asi nemají valnou úroveň. Budou moc těžké? Učitel se bude muset hodně snažit, aby studenty dobře naučil to podstatné. Ostatně k něčemu takovému by mělo směřovat i nedávno uzákoněné zveřejňování bakalářských, diplomových, rigorózních a disertačních prací. Je pozoruhodné, jak se na některých oborech zubí nehty brání zveřejnit své diplomky na internetu a zarputile hledají právní klíčky a smyčky, jak z povinného zveřejňování vycouvat.

Kromě písemných testů by nutnou podmínkou absolvování předmětu mělo být i (veřejně) vystoupení na semináři s nachystanou prezentací. Kdokoliv může přijít a podívat se, kdokoliv může vznést dotaz. Připravit si přesvědčivou prezentaci a pohotově reagovat na nečekané otázky je něco, co budou naši absolventi velmi potřebovat, ale bohužel to někdy patří k jejich největším slablinám.

Ač jsem se nad článkem kolegy Rolčíka velice dobře bavil, nakousnul tam velmi závažné téma. Nedělám si iluzi, že by se popsání hororové příklady týkaly jen jedné fakulty nebo jen té naší univerzity. Cesta ke změně bude zřejmě komplikovaná, protože bude narážet na zaběhané způsoby práce, které se těžko mění. Nicméně si myslím, že co největší transparentnost by mohla být jedním z léků.

Doc. T. Opatrný, PiF

U3V zrušena, ať žije U3V!

Také Vás znepokojila zpráva, že U3V byla zrušena? Pak jste nebyli sami... Dokážete si asi představit, jaký šok způsobila tato zpráva našim studentům-seniorům, kterých máme bezmála 1 090. A co teprve mně – jako ředitelce Univerzity třetího věku... Ale nebojte se, U3V funguje dál a docela dobře. V současné době evidujeme 120 zájemců o přijetí do prvního ročníku a další musíme denně odmítat, protože naše kapacity jsou mnohonásobně překročeny (obvykle přijímáme do 1. ročníku „pouze“ 80 studentů). Dovolte mi tedy, abych vše uvedla na pravou míru a otcovlavo z Rozhodnutí rektora UP B2-06/16-RR o organizačních a řídicích změnách na Univerzitě Palackého v Olomouci onu klíčovou větu v plném znění: „**Ruším** s účinností od 1. ledna 2007 Univerzitu třetího věku jako dosavadní součást pracoviště UP „Centrum celouniverzitních aktivit UP“ v souladu s usnesením AS UP č. 8 a **prevádím** se stejným datem účinností stávající zaměstnance do nově zřízeného „Oddělení pro podporu dalšího vzdělávání UP“ v rámci RUP.“ Takže nikoliv zánik U3V, pouze změna zařazení U3V v rámci organizační struktury UP. Nemusíte se tedy ničeho obávat, U3V byla sice „zrušena“, ale funguje dál, jenom pod jiným oddělením. Ať žije U3V!

PhDr. N. Špatenková, Ph.D., ředitelka U3V

Rektoři olomoucké univerzity v letech 1573–1860

43. FRAGSTEIN Franciscus (František), S.J., Phil. Dr., Theol. Dr. (* 24. 8. 1661 Opava – † 9. 7. 1728 Nisa), rektor od 1. 11. 1719 do 30. 11. 1722

(II) Do období olomouckého rektorátu P. Františka Fragsteina spadá především dokončení nové budovy semináře sv. Františka Xaverského (nynější budovy Cyrilometodějské teologické fakulty UP na Univerzitním nám. 7), jež však neprobíhalo bez obtíží. Stavbu semináře započal jeho regent P. Arnošt Schambogen (1660–1730) položením základního kamene 4. listopadu 1717 a realizoval ji olomoucký stavitel Wolfgang Reich (asi 1680–1730), který ji zřejmě převzal po staviteli Lukáši Klecklovi (1670–1716), s jehož vdovou se 17. září 1719 oženil. Jenže nový pevnostní velitel Karel Antonín hrabě Schaumburg dospěl k přesvědčení, že budova jezuitského semináře zkomplikuje provoz městské zbrojnice (nalézající se v místech pozdější školní budovy Na Hradě, nyní je tato budova v majetku Univerzity Palackého) a docílil u vojenské rady ve Vídni, že práce na budově semináře sv. Františka Xaverského byly zastaveny.

Rektor P. František se nato odvolal k císařskému dvoru a 25. května 1720 zaznamenal do svého diáře, že císař Karel VI. (1685–1740) povolil dokončení stavby semináře bez jakýchkoli výhrad. Dne 4. září 1720 byla za účasti rektora Fragsteina komisionálně schválena celková rozloha semináře a 10. prosince téhož roku konsekroval seminární kapli sv. Františka Xaverského (nynější pracovnu děkanky Cyrilometodějské teologické fakulty UP) olomoucký světitel biskup František Julius hrabě Braida (1654–1729).

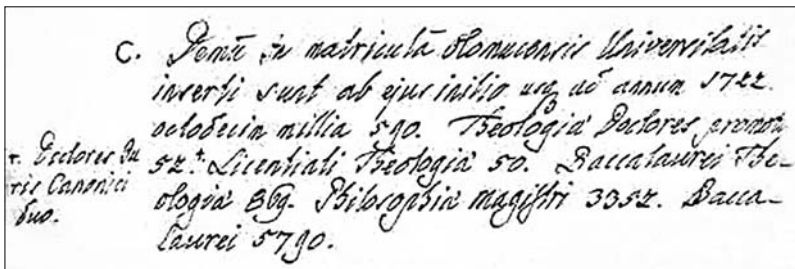
Dostavována byla rovněž budova jezuitské koleje (nyní Vojenského správního archivu na náměstí republiky). V říjnu roku 1720 zasáhl do stavby koleje významný český architekt Kilián Ignác Dienzenhofer (1689–1751), jenž upravil jižní trakt koleje a patrně i její reprezentativní fasádu do Předhradního náměstí (nyní nám. Republiky). Dne 13. dubna 1722 byl na

vízkou koleje s hodinami usazen knoflík, do něhož byly vložené relikvie.

Jezuitský kostel Panny Marie Sněžné byl vybaven novými oltáři, obrazy a sochami. Roku 1720

sochaři Jan Sturmer (1675–1729) a Filip Sattler (1695–1738).

Z jiných událostí zaznamenaných v rektorském diáriu P. Františka Fragsteina uvedme oslavy sv. Pavliny – 29. června 1721 bylo procesí při svátku patronky města Olomouce obohaceno alegorickými vozy s živými obrazy, v nichž vystupovaly kostýmované dívky, jež během procesí seskočily z vozů a vmísily se mezi přihlízející lid. Ještě poměrně se oslavovala sv. Pavlina o rok později, v neděli 21. června 1722, vzhledem ke stému výročí nalezení ostatků svěťice a jejich uložení v jezuitském kostele. U nového oltáře sv. Pavliny celebrou mši s hudbou („Sacrum sub Musica ad Aram Novam S. Paulinae“) královéhradecký biskup Václav František Karel Košin (?–1731), zpěv po procesí řídil a kázal „Rmus D. Comes Gangini“, tj. olomoucký a vřatislavský kanovník František Rehoř hrabě Giannini ((1693–1758,

▲ Statistický přehled absolventů olomoucké jezuitské univerzity od jejího založení v roce 1573 do roku 1722, pořizeny P. Janem Millerem pro jeho šestidílný spis *Historia provinciae Bohemiae Societatis Iesu ab anno 1555 usque ad annum 1723 conscripta anno D. 1723, Liber V et VI*. (Dějiny české provincie Tovaryšstva Ježíšova od roku 1555 až do roku 1723, sepsané roku 1723, kniha V a VI.; transliterace a překlad reprodukováného fragmentu jsou uvedeny v textu této části seriálu). Národní knihovna České republiky v Praze, sign. XXIII.C.104/3 (XXIII.C.104c), s. 1520 (digitální kopie tohoto svazku je dostupná pro registrované uživatele na internetové adrese www.manuscriptorium.com)

uložil rektor Fragstein rakouskému malíři Janu Jiřímu Schmidtovi (kolem 1691–1765), aby vyhotovil pro hlavní oltář tohoto chrámu obraz *Zjevení Panny Marie Sněžné v Římě*, což umělec uskutečnil ve Vídni roku 1721. Mladý olomoucký malíř Jan Kryštof Handke (1694–1774) namaloval kolem roku 1720 obrazy sv. Ignáce a sv. Františka Xaverského pro oltáře v pobočných kaplích. Roku 1721 přibýly v příslušných kaplích obrazy *Archanděl Michael v boji s ďáblem*, *Stigmatizace sv. Františka z Assisi*, sv. Karel Boromejský podává Tělo Páně umírajícím, *Vidění sv. Rozálie a Sv. Valentin* od vídeňského malíře Josefa Františka Wickarta (1691–1729), jakož i oltářní obrazy pro kapli sv. Anny a kapli sv. Pavliny z malířské dílny Jana Jiřího Schmidta. Sochařskou a řezbářskou výzdobou kostela Panny Marie Sněžné realizovala v letech 1720–1722 dílna olomouckého sochaře Augustina Jana Thomasbergera (1676–1734), s ním spolupracovali olomoučtí

původem Ital z Modeny), jenž byl 20. února 1722 ustanoven farářem v kostele sv. Mořice. Giannini proslul nejen svými fenomenálními jazykovými znalostmi a knihovnou o 6600 svazcích, ale zejména svým podílem na činnosti první učené společnosti v rakouských zemích, kterou pod názvem *Societas incognitorum* (Společnost neznámých) založil 15. prosince 1746 v Olomouci Josef baron Petrasch (1717–1772). Kostel sv. Mořice Giannini vybavil nákladnými novými varhanami z dílny vřatislavského varhanáře Michala Englera, dokončenými 21. září 1745 a pokládanými dnes za největší a nejdokonalejší barokní varhany severně od Alp. Na závěr festivity sv. Pavliny se konala „Comoediola“ (divadelní hříčka, patrně představení o jednom aktu), v pondělí 22. června 1722 pak byla uspořádána „Comoedia Rudimentararū“, tj. divadelní představení nejmladších gymnazistů.

Dokončení na str. 10

Děs a bída UP...

Důležitou okolností je i fakt, že těmto prioritním předmetům je věnována značná pozornost už na střední škole a studenti by tudíž měli přicházet s bohatými znalostmi. Mezi znalosti tohoto typu se řadí i přehled orgánových soustav člověka a dalších živočichů. Například popis důležitých kostí včetně jejich latinských názvů je standardní součástí středoškolských učebnic (viz např. Jelínek & Zicháček 2003: *Biologie pro gymnázia*, s. 253–255). Znalost českých názvů kostí navíc patří k všeobecnému vzdělání – právník či prodavačka, kteří neví, že v předloktí mají kost vřetenní a loketní, jsou burani.

Spoléhaje na skutečnost, že i úplný trouba je obeznámen s tím, z čeho se skládá jeho vlastní tělo, zařadil jsem do písemných testů obrázek kostry. Úkolem bylo popsat jednotlivé kosti na kostě např. kočky nebo holuba (úkol zcela triviální i proto, že různé obratlovci mají kostru složenou z větší části ze stejných kostí). Moje – jak se brzy mělo ukázat značně naivní – představa byla, že na tuto záchrannou otázku snadno a na plný počet bodů odpoví všichni studenti, kteří jsou při smyslech, a tak mi ušetří otravné opravování písemek z opakovaných pokusů složit zkoušku. Chyba lávky – na plný počet bodů odpověděli tři (čísly 3) studenti z 33! Průměrný počet získaných bodů na tuto „záchrannou“ desetibodovou otázku byl neuvěřitelných 4,4. Aby toho nebylo málo, našel se i člověk, který označil celkem čtyři různé kosti popiskem „tibia“ – ani jedna z nich

však kostí holenní nebyla. A popsát hrudní kost jako pánev by měl být dobrý argument pro hospitalizaci „studenta“ v psychiatrické léčebně.

To byla bohužel jen jedna z mnoha použitelných ilustrací toho, co dokáží naši studenti. O tom, jakých rozměrů může dosáhnout ignoranství uchazečů o titul Mgr. v biologických oborech na UP, se může čtenář přesvědčit na webové stránce: http://www.zoologie.upol.cz/osoby/Grim/testy_system_cool_stuff.htm. Hypotéza, že chyba je v náročnosti látky či neschopnosti přednášejícího ji vysvětlit, je poněkud na širou s faktelem, že řada studentů písemku napíše brilantně na téměř plný počet bodů. Navíc na úplně každou jednotlivou dosud zadanou otázku odpovědělo alespoň několik studentů bez bodové ztráty. Ostatně výše uvedený úkol s popisem kostry běžně řeší – včetně latinských názvů – studenti gymnázií, jak vím od kolegů tam vyučujících. Po uvedených zkušenostech jsem od nápadu, že jednou nastavím požadavky u zkoušky tak, jak jsem na ně byl zvyklý během svého studia na MU v Brně, raději upustil – nechat propadnout celý ročník nelze, tak velké učebny k dispozici nemáme.

Se stížnostmi kolegů ze všech možných oborů „jak prokrindapána mohl(a) s takovýmá znalostma z předmětu XY prolízt až k nám?“ se na bakalářských a státnicových zkouškách setkávám pravidelně. Stejně pravidelně se však setkávám s důmyslnými návrhy „nechme ji projít, ať už je pokoj“ nebo „tak už mu to dejme, vždyť

měl během studia pěkné známky“ (v obzvlášť sofistikované verzi se ještě dodává „... a dobrou diplomku“!). Absence logiky v posledně jmenovaném „argumentu“ je až zarážející – pokud jsou hlavním kritériem pro absolvování školy známky z dílčích zkoušek, a ne to, co si student skutečně odnáší v okamžiku ukončení studia, proč tedy státnice rovnou nezrušíme?

O nevalné úrovni našich studentů a jejich samolibé představě, že přijetí na vysokou školu = diplom v kapse, se opakovaně přesvědčuji i při posezení v pražských podnicích nižších cenových kategorií. Na základě poměrně rozsáhlého souboru pozorování jsem se ujistil, že úroveň znalostí, schopnost tvořivě myslet a zájem o obor jsou u studentů UK na mnohem vyšší úrovni než u nás. Snad je to tím, že ti nadějnější odcházejí do Prahy a Českých Budějovic (ostatně takových případů známých několik). Ať už je však příčina jakákoliv, měly by nás samy zkušenosti, nastíněné J. Rolčíkem a zde, přimět k zamyšlení, zda je pro UP důležitější počet absolventů, nebo jejich úroveň. Maximalizovat kvantitu a kvalitu zároveň, jak známo, nelze.

RNDr. T. Grim, Ph.D.,
Katedra zoologie a Omitologická laboratoř PŘF UP

Pozn. red.: Omlouváme se autorovi původního článku RNDr. J. Rolčíkovi, Ph.D., z Laboratoře růstových regulátorů PŘF, u nějž jsme v předchozím čísle opomněli uvést titul a příslušnost k pracovišti.

Děs a bída UP podruhé – Jsou naši studenti skutečně v průměru mentálně nedostateční?

Motto: „Hnání štvavou kampaní typu „ve vyspělých zemích končí VŠ x-krát vyšší procento než u nás“, hnání ministerstvem, které této kampani podleho a platí školu podle počtu přijatých do 1. ročníku, nabíráme stále více studentů a jsme (a ještě budeme) vytížení výukou lidí, kteří si to nezaslouží.“ A. Markoš, vedoucí Katedry filozofie a dějin přírodních věd, PŘF UK, Praha (<http://www.zoologie.upol.cz/osoby/Grim/anketa.htm>).

Tak to bylo opět typické. Článek J. Rolčíka (ŽUP 16, č. 13, 12. 1. 2007, s. 8–9) o zcela zásadním problému mrzké úrovně našich studentů vyvolal několik zděšených reakcí (viz dále). A pak se nad tématem – jako ostatně nad většinou skutečně důležitých témat nakousnutých v ŽUP – uzavřela hladina, ale zato se můžeme dočíst 49. díl nekonečné telenovely „Rektoři olomoucké univerzity v letech ...“ a o tom, co čtou pracovníci UP v „měsíci knihy“. Ti, kdo reagovali na „Hroznou úroveň některých SS a VŠ studentů“, naznačili, co bychom snad mohli pro zlepšení úrovně našich studentů udělat – a teď už zbývá jen čekat, než dalšímu pedagogovi při jednání s lajdáckými studenty vytečou nervy, katarzně se vypovídá na stránkách ŽUPu, přibude pár reakcí, co bychom snad mohli pro zlepšení úrovně našich studentů udělat... a tak stále dál, v nekonečném cyklu nezájmu, alibismu plus neschopnosti a neochoty si přidělovat práci, za jejíž neodvedení nás nikdo nepotrestá. Osobně nevnímám typický český způsob „řešení“ problémů – tedy veřejné poplácávání po ramenech a následné pomlouvání týchž osob a skuhrání nad poměry u piva – jako úplně ideální. Proto se k nakousnutí a rychle zapomenuté problematice vracím.

Nejprve k samému předpokladu, že existuje problém, jenž si žádá řešení. V Dvořák (ŽUP 16, č. 16, 16. 2. 2007, s. 8) poznamenává, že „existuje gaussovské rozdělení, tj. přibližně stejný počet studentů s extrémní

charakteristikou (génus vs mentálně insuficientní); problém však je, kde v absolutním měřítku leží ten kýžený průměr.“ Uznávám, že můj text (ŽUP 16, č. 15, 9. 2. 2007, s. 8–9) mohl vzbudit dojem, že jsem zametl pod koberec většinu tvořenou dobrými studenty a na světlo boží demagogicky vytáhl pár katastrofálních výjimek. Celkový pohled založený na všech výsledcích písemného zkoušení ze systému obratlovců za poslední čtyři roky je následující (a po debatách s řadou kolegů, vyučujících jiné předměty, s klidným svědomím dodávám, že i dost typický):

1. Známkové ohodnocení na stupnici 1–4 už z principu nemůže mít normální rozdělení (jde o ordinální data), ale leccos napovídá fakt, že medián (tedy typická, střední hodnota) známek pro první pokus o zkoušku byl 4 ($n = 198$ studentů), pro druhý i třetí pokus pak 3 ($n = 101$ a 22).
2. Pro kontinuální data (tedy např. bodové hodnocení písemek) Gaussovské rozdělení sice obecně existuje, bohužel však nikoli pro studijní výkony, s nimiž mám tu smůlu se setkávat (Shapiro-Wilk test: $W = 0,95$, $n = 321$, $P < 0,0001$). Při prvním pokusu o zkoušku mělo body pod minimální limit (70 bodů ze 100 možných) téměř 60% uchazečů, při druhém 30% a při třetím přes 20%. Nenormálnost rozložení těchto dat pěkně odráží „nenormálnost“ našich studentů. Příklady, které jsem uvedl v ŽUP č. 15, jsou tedy velmi reprezentativní, což je vidět i z toho, že jen z málokteré písemky jsem něco neocitoval na webovou stránku zmiňovanou v ŽUP č. 15, která obsahuje jen ty nejstupidnější odpovědi z testů. Realita je však ještě horší, než by se zdálo:
 1. V minulém příspěvku (ŽUP č. 15) jsem zmínil, že látka, kterou nezvládají naši univerzitní studenti, se běžně vyžaduje na gymnáziu. Až později jsem tuto látku (popis lidské kostry) našel i v učebnicích pro

školy základní... a školy zvláštní. Nemůžu se zbavit dojmu, že někteří naši studenti přeskočili jistě stupně výchovněvzdělávacího procesu. S podobnou úrovní znalostí jsem se zatím setkal jen před pár lety v debatě s negramotným zemědělcem v Guatemalské vysočině u městečka Sololá, který se domníval, že Evropa leží v USA a přičemž zmínce o Atlantiku jen nevěřičně kroutil hlavou.

2. Uvedená čísla studentům spíše nadřují: nestrhávám totiž body za chybné odpovědi, abych neskoučil jako nejménovanou kolegyni z Pedagogické fakulty s negativními počty bodů. Díky tomu řada studentů zkouškou projde i přesto, že některé z odpovědí by u ústního zkoušení vedly okamžitě k vyloučení bez ohledu na ostatní předvedené znalosti. Tady je vidět, že jednu ze základních povinností pedagoga, tedy slovy staršího kolegy „roztřídit zrna od plev“, jsem zatím nezvládl. Pravidla hodnocení písemek zjevně musím změnit tak, aby do dalších ročníků prošli jen studenti, kteří na to skutečně mají.

Stav znalostí studentů u závěrečných zkoušek bohužel nenaznačuje, že by výběrový přístup byl pravidlem. Za to si ovšem můžeme sami. Tradiční mantra odříkávaná některými kolegy po katastrofálním „výkonu“ studenta u bakalářských zkoušek a/nebo obhajob zní: „Tady přece o nic nejde, je to jejich první velká zkouška (resp. první vystoupení na veřejnosti, jde-li o obhajobu), netrapme je, ale u magistrů jim už nic neodpustíme.“ Mantru odříkávanou u magisterských zkoušek/obhajob asi uhádne každý: „Když už prošli všemi těmi zkouškami za pět let a nechali jsme je projít až sem, přece je nevyhodíme!“ Tak nevím, jestli se pak mám našim pedagogům smát, nebo nad nimi zaplakat. Zvidavému členovi, který se ptá, proč si tu jen stěžuji a sám si nezametu před vlastními prahem, připomínám, že o celkové známce se hlasuje – jedna navržená čtyřka vyvažov nedělá.

Abyste to nebylo málo, setkal jsem se s případem, kdy oponentem diplomové práce byl manžel vedoucí téže práce. Nehledě na kvalitu posudku je taková praktika nedůvěryhodná a vrhá nedobré světlo na celou katedru. Aby se podobný výsměch zdravému rozumu (na něj mimochodem nikdo z komise veřejně nereagoval!) nemohl opakovat, navrhuji jako součást studijního řádu zákaz vypracování posudku na diplomovou práci zaměstnancem pracoviště, na kterém byla práce vedena, a také blízkými rodinnými příslušníky.

Doc. T. Grim, Katedra zoologie a Ornitologická laboratoř PŘF UP

Děkan Přírodovědecké fakulty UP vyhlášeje
pro studenty a zaměstnance

II. ročník soutěže o nejlepší návrh s tématem „Vánoční přání a PF 2008“.

Podmínky účasti v soutěži a další informace jsou umístěny na webových stránkách PŘF UP: <http://www.upol.cz/fakulty/prf/aktualni-sdeleni-prf/soutez-vanocni-prani-a-pf-2008/>.

Autor nejlepšího návrhu obdrží finanční ocenění ve výši 3 000 Kč formou mimořádného stipendia (student) nebo odměny (zaměstnanec) a třídenní pobyt pro dvě osoby ve fakultním rekreačním zařízení v Karlově.

Uzávěrka přijímání návrhů je 31. 10. 2007.

Přijem návrhů a případné informace: Mgr. D. Petreželová, tel. 585 634 003, 739 249 066, e-mail: dagmar.petrzelova@upol.cz, kancelář č. 2.25 v 1. poschodí Děkanátu PŘF UP (vedle pokladny), tř. Svobody 26, Olomouc.

...A PŘÍŠTÍ TÝDEN...

1.–31. ŘÍJNA

Výstava absolventek Katedry výtvarné výchovy PŘF UP. D. Koptková, B. Šnajdrová, L. Vitková. UC UP, Galerie Podkrovní.

2.–19. ŘÍJNA

Opera Schratzenbach 2007. Festival. (9. 10. *Teď, opero!* Přednáška skladatele T. Hanzlíka o tom, jaká dnešní opera je a jaká může být, Arcidiecézní muzeum, 19 hod.; 10. 10. *Minisymposium: Teď, opero!* Arcidiecézní muzeum, 19 hod.)

8.–14. ŘÍJNA

Amnesty v Československu před rokem 1989. Výstava. UC UP, Galerie Zbrojnice (Biskupské náměstí 1).

9. ŘÍJNA

Dějiny moravského varhanářství v publikacích Z. Fridricha (1927–2002). Pořád k nedožitým osmdesátinám autora. Muzeum umění, 18. 30 hod.

Informace pro zájemce o výjezd na zahraniční a pracovní stáž. Pořádá AISEC Olomouc, učebna 127, Křížkovského 12, 18.30 hod.

10. ŘÍJNA

Block party. USA. Režie M. Gondry. Filmový klub. UC UP, Filmový sál, 20 hod.

I. Orel: Idioti na plavbě kolem světa. Přednáška, film, tombola. Knihovna UP – Britské centrum.

Slet bubeníků 2007. U-klub, 20 hod.

12. ŘÍJNA

Kinase inhibitors for cancer (Doriano Fabbro, Novartis). Přednáška. Laboratoř růstových regulátorů PŘF UP, učebna 502, Šlechtitelů 11, 10 hod.

-red-

Chcete zpívat ve sboru?

Akademický sbor Žerotín při Moravské filharmonii Olomouc přijme nové zpěváky

Očekáváme: dobré pěvecké předpoklady, časovou flexibilitu, znalost not, schopnost orientace ve sborových partech, zájem o sborový zpěv.

Nabízíme: profesionální umělecké vedení; zajímavou a kvalitní dramaturgii; pravidelnou spolupráci s profesionálními tělesy (MFO, MDO ad.); bohatou koncertní činnost, zájezdy, natáčení a mnoho dalšího.

Zájemci se mohou dostavit **10. 10. v 17.30 hod. do Mozartova sálu Moravské filharmonie**, vchodem z Divadelní ulice; jiný termín možný po domluvě na tel. čísle 603 464 012.

Blíže informace o činnosti sboru naleznete na www.zerotin.cz.

Děs a bída UP potřeť – Co s našimi mentálně nedostatečnými studenty?

Moje tvrzení (ŽUP 17/ č. 3, 5, 10, str. 8), že naši studenti až příliš často trpí mentální nedostatečností, nemůže nikoho urazit: buď o sobě víte, že jste schopný a inteligentní student, a pak se vás samozřejmě výše uvedená kritika netýká, nebo vám po troše sebezpytování dojde, že jste lempí a/nebo váš intelekt na studium nestačí – pak si ale odpovězte na otázku, co na univerzitě pohledáváte a proč pedagogy obíráte o drahocenný čas.

Diskutovaný problém se rozhodně netýká jen UP. Jak poznamenává J. Suchomel (Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně): „Všechno, co je psáno na té dvojstránce [v ŽUP č. 15], platí i na naše studenty. Když to pak člověk vidí, tak má pocit, že to již přerostlo do tak obudných rozměrů, že jakákoliv snaha to napravit je jen boj s větrnými mlýny.“

T. Opatrný (ŽUP 16, č. 15, 9. 2. 2007, s. 8) vidí „přímocaré řešení ... v radikální změně našeho systému zkoušení. Namísto ústního, se spoustou návštěv a povídání, kvěvání a odezírání ze rtů zkoušejícího ... bych přešel na systém testů.“ Právě na takový systém písemek jsem přešel ve školním roce 2003/4 (viz výše). Všechny studenty na první přednášce obeznámím s prvním termínem zkoušky, který je povinný pro všechny (společný termín samozřejmě přesunu, pokud si tak studenti přejí); všichni tedy vědí čtvrt roku dopředu, kdy budou vyzkoušeni, všichni píší ve stejnou dobu na stejném místě stejnou písemku, odpovídají na stejné dotazy a jsou hodnoceni dle stejných kritérií. Výsledky jsou pak inter-individuálně srovnatelné a nikdo si nemůže stěžovat, že zrovna na něj vyšla kombinace otázek, kterou není v lidských silách zodpovědět, zatímco spolužák dostal otázky „dávačky“. Je tedy vidět, že písemné zkoušení má své nesporné výhody (ale i nevýhody, viz výše). Prakticky všechny typy otázek jsou také zveřejněny na webu (spolu s obzvláště vydařenými příklady toho, jak by odpovědi na dané otázky vypadat neměly, viz internetový odkaz v ŽUP č. 15).

T. Opatrný dále uvádí, že „kromě písemných testů by nutnou podmínkou absolvování předmětu mělo být i (veřejné) vystoupení na semináři s nachystanou prezentací.“ Rečeno jazykem Czenglish, sotva mohu souhlasit více. Bohužel je však technicky nemožné, aby bylo vystoupení s prezentací podmínkou absolvování předmětu, na který chodí třeba 80 studentů (má-li zbýt přednášejícímu čas něco studentům sdělit). Tragické zkušenosti z obhajob diplomových prací mě vedly před několika lety k zavedení předmětu „Zoologický seminář 1 až 3“, kde mají studenti, jejichž diplomové práce vedou pracovníci Katedry zoologie, povinnost přednést jeden referát o postupu řešení diplomové práce ve

4. ročníku a druhý v zimním semestru 5. ročníku (toho druhý seminární vystoupení bude od školního roku 2007/8 povinné v anglickém jazyce). Smyslem semináře je připravit studenty ke schopnosti jasně a stručně (délka referátu omezena na 15 min.) promluvit na veřejnosti a reagovat na nečekané dotazy v diskusi. Víím, že semináře tohoto typu probíhají na jiných katedrách/fakultách, a bylo by jistě užitečné, kdyby se pořadatelé takových seminářů podělili o své zkušenosti s ostatními studenty i pedagogy prostřednictvím stránek ŽUP.

Podobné aktivity směřující k lepší přípravě studentů ale mohou těžko uspět, když už sám výběr studentů špatně rozlišuje ty, kteří si nezaslouží vynaloženou námahu učitelů, od těch, se kterými má smysl pracovat. Jak mi napsal jeden z mých bývalých studentů:

„Asi nejlepší by bylo zaměřit se na přijímačky. ... Nabrat hodně studentů a během prváku většinu povyhazovat a nechat jen ty, co na to mají (a co mají opravdu zájem o obor a nejsou tu proto, že se jim nedostali). ... Ostatně kdysi nějaký vyučující (... v prváku na systému) řekl něco ve smyslu: „Je vás jen 12, tak si vás musíme hýčkat.“ No a pak to tak nemá vypadat. Vidím to na svém spolubydlici, medikovi, který se denně učí. Nejen proto, že toho mají hodně, ale prostě proto, že když nedá dvakrát zkoušku, tak jde před komisi a pak si balí pět švestek a jede domů. A to je ve druháku. Když jsem na něj vyvalil oči s otázkou „A to tě jako vyhodí, když to třikrát nedáš?“, vyvalil na mne oči on s tím, že to je snad jasné. No jak komu. Bohužel výše nastíněné řešení tady nemůže projít, protože u nás není zvykem vyhazovat.“

To je jistě pravda, ale pak je na čase změnit zvyky. Mnozí učitelé si studenty nejen hýčkají, ale sami jim činí medvědí službu i následovně:

1. Je smutné, že někteří „pedagogové“ požadují po studentech nesmyslně detailní znalosti třeba o celeru, poněvadž sami celer zkoumají a mají k němu přebujelý citový vztah. „Celer“ jsem si samozřejmě vymyslel, ale opakovaně se setkávám se studenty, kteří si na podobný přístup některých pedagogů stěžují. Uznávám, že ne každý má to štěstí jako já, když učím dva předměty, z nichž ani jeden se netýká mé výzkumné specializace, ale to na nepřijatelnosti narcistní představy, že „zrovna moje téma je středem světa“, nemění nic.

2. Některé neznalosti jsou závažné (a mělo by se za ně od zkoušky vyhazovat), jiné zas triviální (a mělo by se nad nimi přimhouřit oko, nebo nanejvýš snížit známka). Osobně to řeším v písemkách stupněm bodového hodnocení (od 1 po 10 bodů za otázku), před bakaláři a státnicemi pak studenty upozorním, že některé věci prostě nesmí neznat (např. základní anatomické termíny nebo „hrubé“ fylogenetické vztahy na úrovni tříd a řádů) a nepoznat („Kdo nepozná pěnkavu, kapra, skokana hnědého, ještěrku obecnou a další nejběžnější druhy, může znát z teorie třeba všechno, ale celková známka je 4“). Z vlastní zkušenosti studenta (na MU v Brně a UP v Olomouci) vím, že jednou z největších škod, jež dokáže pedagog natopit, je, když neumi studentům jasně sdělit, co z probírané látky je zásadní a co třetíčka na dortu. Myslím, že by členům státnicových komisí ulehčilo práci, kdyby naši učitelé více studentům zdůrazňovali, co by znát měli a co znát musí.

M. Jurečka (ŽUP 16, č. 14, 26. 1. 2007, s. 9) i T. Opatrný (viz výše) nepřímo i přímo zmínili další zásadní problém, který stojí za nízkou kvalitou našich uchazečů – přimhuování očí nad podprůměrnými studijními výkony a naivní představou, že „zaplevelený záhon“ studentů navštíví mýtický Viktor Čištíč. Domnívám se, že situace se nezlepší, pokud si jako pedagogové nenastavíme jasné požadované znalostní limity, pod které student nesmí za žádných okolností klesnout. Vyšel bych z toho, že má-li mít univerzita nějaké opodstatnění, musí rozšiřovat středoškolské vzdělání absolventů; zdá se tedy, že středoškolské znalosti jako spodní hranice pro ne-absolvování zkoušky je rozumná. Končí-li studenti po x-letech univerzitního studia se stejnými znalostmi, jaké předvedli u přijímacích zkoušek, je univerzita k ničemu (a student v praxi k nepoužití). Jinými slovy, znalosti na úrovni střední školy (např. gymnaziálních učebnic) by měly být hodnoceny známkou 4. Teprve výrazně rozsáhlejší znalosti by měly být důvodem pro klasifikaci 3, 2 nebo 1. Zavedení takových pravidel by okamžitě změnilo bizarní stav, kdy studium dokončí prakticky všichni, kdo jej začali a neodešli z vlastní vůle – škola, která neselektuje, není škola, ale sociální ústav.

Doc. T. Grim, Katedra zoologie
a Ornitologická laborator PF UP

...A PŘÍŠTÍ TÝDEN...

12. ŘÍJNA

D. Fabbro: Kinase Inhibitors for Cancer. Přednáška. PřF UP (Šlechtitelů 11), učebna 502, 10 hod.

13. ŘÍJNA

Fixní idea. Divadlo Tramtarie (Hynaisova 11), 19.30 hod.

14. ŘÍJNA

O statečném Ivanovi. Divadlo Tramtarie. 16 hod.

15. ŘÍJNA

Zeitgeist – workshop a multimediální kompozice sboru z Minneapolis. UC UP, Kaple Božího Těla, 15 hod.

Shape Shifting: Shades of Transformation. UC UP, Kaple Božího Těla, 19 hod.

O láskách nebeských. Divadlo Tramtarie, 19.30 hod.

16. ŘÍJNA

Prof. J. Rachůnek, DrSc. (PřF UP): Quantifiers in the non-commutative Łukasiewicz logic. Seminář z univerzální algebry a uspořádaných množin. PřF UP, Tomkova 40, posluchárna č. 301, 13 hod.

Mgr. M. Dospěl (FF UK): Jidášovo evangelium. Arcidiecézní muzeum, sál Mozarteum, 17 hod.

17. ŘÍJNA

Celostátní seminář o nanočásticích. Centrum výzkumu nanomateriálů (hlavní budova) posluchárna č. SE 501, 9.30 hod.

3T – Tři tvoří tvoří. Improvizace. Divadlo Tramtarie 19.30 hod.

Metropolis. Film (F. Lang, Německo). Pastiche filmz. UC UP, Filmový sál, 20 hod.

18. ŘÍJNA

Trochu lásky. Premiéra. Divadlo Tramtarie, 19.30 hod.

18.–19. ŘÍJNA

Mládež a hodnoty – Výchova k hodnotám v kontextu pluralitní a multikulturní společnosti. Konference. Olomouc

19. ŘÍJNA

Coronide. (A. Zouhar). Festival Opera Schratzenbach 2007. UC UP, Atrium, 20 hod.

Rektoři...

Dokončení ze str. 7

Na kterou Její Královská Milost zase v své vlastní nejvyšší osobě v latině s nejobrotivějším nakloněním své hlavy proti němu nejmilostivěji odpovédí ráčila [...].“

Ani univerzita se však nevyhnula vyšetřování ohledně svých postojů za vlády vzdorokrále a poté císaře Karla VII. (zemřelého 20. ledna 1745), jemuž akademický senát zaslal jakousi žádost. Reskriptem Marie Terezie ze dne 3. dubna 1743 byl akademický magistrát zrušen a povolena volba magistrátu nového, v jehož čele opět stanul jako univerzitní rektor P. Jiří Peter. Zastával tento úřad do konce října 1743, dne 1. listopadu téhož roku byl prohlášen rektorem jezuitské koleje, noviciátu a gymnázia v Brně, kde setrval do 31. října 1746. Od 6. listopadu 1746 do 6. srpna 1748 řídil P. Jiří Peter jezuitskou kolej v Telči, zastáváve vedle rektorátu též povinnosti kolejniho ekonoma. Od 15. srpna 1748 stál P. Jiří Peter v čele jezuitské koleje a gymnázia v Jičíně, kde oslavil 22. ledna 1749 svou sedmdesátku a kde 7. srpna téhož roku zemřel.

Prof. Jiří Fiala, CSc.

(Pokračování přístě)

Děs a bída UP počtvrté – (Ne)evaluace výuky a co s tím?

V předešlých příspěvcích (ŽUP 16/č. 15, 9. 2., 17/č. 3, 5. 10. str. 8; 17/č. 4, 12. 10., str. 8) jsem se věnoval průměrně nevalné úrovni našich studentů. Zde bych rád obrátil pozornost na jednu z příčin této situace – nefungující kontrolu kvality výuky. Ta by měla probíhat na dvou úrovních.

Hodnocení obsahu i formy přednášek odbornými inspekci

Inspekce by měly v první řadě ověřit, zda je přednášející odborně na výši a ví, o čem mluví. Z přednášek, které jsem shlédl v Brně, Praze a Olomouci, vím, že nemalá část našich pedagogů neví, o čem mluví. Následky bývají katastrofální – jako bývalý student si dobře pamatují, kolik námahy stojí snaha vypudit z mozkových závitů dávno neplatné „poznatky“, které nás někdo naučil, a přemazat je těmi aktuálními.

Podobně strašnou zkušenost mám ze své pedagogické praxe: stěží zapomenou na debatu, v níž jsem se snažil své studenty zoogeografie přesvědčit, že ledových dob opravdu nebylo čtvero (to bylo ročních období, víme?), ale nejméně 20–30. Nevím, který politováníhodný „pedagog“ je to „naučil“, každopádně mu nedošlo, že – řečeno volně s Horácem Badmanem z Limonádového Joa – „poznání se žene vpřed jak splašená herka a studenty již pranic nezajímá zápletka učebnice předešlého dějství“. Pošvat na znalce dob ledových tlupu pedagogických inspektorů vidím jako rozumný způsob nápravy.

Ve fungujících oborech jsou mnohé (ale samozřejmě ne všechny!) informace staré 5 let stejně bezcenné jako ty z doby před 50 či 500 lety. Univerzitní pedagog, který nesleduje aktuální trendy, pak nevyhnutelně učí nesmysly a může být bez následků pro (ne)kvalitu výuky nahrazen učitelem středoškolským. Proč by měla univerzita zaměstnávat učitele středoškolského kalibru?

Jestli vás někdo bude přesvědčovat, že takové „kontroly kvality výuky“ probíhaly/jí, tak vás nejspíš tahá za nos. Za deset let, kdy na PŘF UP vedu cvičení a přednášky, nikdy nikoho nezajímalo, co a jak učím. Ačkoli bych ocenil rady, jak učit, bylo jedinou reakcí na moji pedagogickou práci několik anonymních udání, že „neučím“, rozuměj: dovolil jsem si vybrat dovolenou během semestru a/nebo jsem byl na pracovní cestě navržené a financované vedením PŘF UP a odučil jsem cvičení/přednášky blokově. Středoškolská (či středoškolská?) představa, že rozvrh výuky je svatý a na prvním místě, podává reprezentativní představu o tom, co na UP někteří lidé považují za zvyšování kvality.

Správným problémem je, že neexistuje zpětná vazba mezi činností examinatora u zkoušek (především státních) a jeho hodnocením. K čemu jsou státní zkoušky, když u nich nejmenovaný kolega prohlásí „bylo to strašné, vůbec nic mi neřekla... dal jsem jí za tři“?! Takovým přístupem „pedagogové“ tohoto typu škodí jednak studentům (kteří přece vědí, že si se státnicemi velkou hlavu dělat nemusejí, když projdou i ti s mentální kapacitou dutohlávky sobí), jednak naší univerzitě a její pověsti (viz příspěvek M. Jurečky, ŽUP 16, č. 14, 26. 1. 2007, s. 9). Stejně špatnou práci odvádějí ti, kteří vypisují studentům nikoli tři termíny v jednom semestru, jak předepisuje studijní řád, ale termín šestý, sedmý atd., až se i ten největší nedovítka treffi do té „správné“ otázky.

Ptám se, jakým způsobem lze takový problém plošně řešit? Jakým způsobem penalizovat „učitele-škůdce“ nedbající na prestiž UP ani na kolegy, kteří pak musí v pátém ročníku zápasit se studenty, kteří měli odejít už v ročníku prvním? Rád bych si na stránkách ŽUP přečetl nevyhýbavou odpověď od některého z našich „odpovědných činitelů“.

Studentské hodnocení formy přednášek

Typický student sotva může hodnotit odbornou fundovanost pedagoga – kdyby mohl, co by se měl nového na škole naučit? Naopak může hodnotit formální stránku výuky. Problém s tím spojený zmiňuje náš současný

student (který si z pochopitelných důvodů nepřeje být jmenován): „... názory, které jsem slyšel, že... je dobrý učitel, protože on o tom tak pěkně povídá. Poslouchalo se to pěkně, pravda. Ale trochu mi to připomínalo má léta strávená na střední škole... Myslím, že studenti nemají tendenci hodnotit výuku, ale spíše jak lehce jim to projde u zkoušky...“ Snad by pomohlo, kdyby studenti ve STAGovém hodnocení měli odpovědět i na otázku, nakolik se probíraná látka překrývá s látkou středoškolskou. Je zřejmé, že univerzitní pedagog, který ke středoškolské úrovni nepřidává látku navíc, vlastně nic neučí. Vedoucí kateder by snad díky hodnocení výuky mohli takové problematické osoby rozpoznat a přimět je k nápravě. Nebo vyměnit.

Formálně sebelepší přednášející je však k ničemu, když studentům servíruje minulé pravdy. Především však takové učitele staví do nezasloužené dobové světla. Brilantní řečník předávající neplatné informace není jen „k ničemu“, on/a aktivně škodí: obírá studenty o čas, který by mohli využít účelněji (třeba samostudiem). Navíc, jak známo, lákavě podaný obsah spolkneme i s navijákem, ať už je onen obsah jakýkoli. Vymazat z paměti takto dodané bludy je pak často dost náročné. Sám dám přednost přednášejícímu, který sice není bůhvíjakým řečníkem, ale ví, o čem mluví, před řečníky zdatným nedoukem.

Co nám poradí 3% studentů?

Hodnocení výuky ve STAGu probíhá, ale jakou zpětnou vazbu směřující k vylepšení přednášek (což je jediný smysl hodnocení výuky) získá vyučující, když z 19 889 studentů UP v zimním semestru 2006/2007 (ŽUP 16, č. 22, 30. 3. 2007, s. 4) hodnotilo „celých“ 579 (za údaj děkuji členovi AS PŘF UP T. Vynikalovi)? K čemu je hodnocení, když nevíme, co si myslí přes 95% studentů?

Na to, že dobrovolný elektronický systém hodnocení výuky nemůže fungovat, jsme s kolegy upozorňovali na několika sezeních s vedením naší fakulty i univerzity už v roce 2003 (viz také Žurnál UP 13, č. 13, 16. ledna 2004, s. 4). Bohužel jsme se nemýlili – evaluace ve STAGu je jasný „propadál“ (Žurnál UP 18, č. 14, 25. února 2005, s. 6).

Evaluace by tedy měla prodělat nějakou evoluci. Současná neochota vedení PŘF UP (projevená v několika debatách na toto téma) alespoň zkusit jiný způsob hodnocení vrhá jistě pochybnosti na proklamovanou snahu zkvalitnit naši fakultu. Myslím, že jakoukoli změnou systému hodnocení nemáme co ztratit – jiný typ hodnocení stěží dopadne hůře než ten, který zatím „máme“; záporné procento studentů se totiž hodnocení výuky zúčastní sotva. Asi nebude náhoda, že na každé z cca 20 zahraničních univerzit, na něž jsem se obrátil s dotazem na hodnocení výuky, se hodnotí papírově (jak? Viz výše citovaný ŽUP ze 16. 1. 2004). Papírové hodnocení má sice nevýhodu (je dražší a personálně náročnější než elektronické), ale má i drobnou výhodu: na rozdíl od elektronického funguje (tj. odpoví ne 3% respondentů, ale většina). Pak jsou ovšem dva přístupy: buď nám jde o zlepšení kvality výuky (pak ale, světe div se, musíme do takové činnosti investovat), nebo chceme ušetřit, kde se dá – pak ovšem zůstaříme u hodnocení elektronického. Hlavně že máme moderní technologii, co na tom, že nefunguje.

Kvalitu studentů snižuje systém financování vysokých škol

Je smutné, že na klíčový postřeh V. Dvořáka (ŽUP 16, č. 16, 16. 2. 2007, s. 8) nepřišla žádná reakce. V Dvořák vyhmátl jádro pudla, když uvedl: „Dalším faktorem, který přispívá k nedobré kvalitě VŠ studentů, je samotný systém financování vysokých škol. Stále platí, že čím více projde univerzitou studentů, tím více ta dostane peněz. Nezáleží na tom, zda absolvent je špičkový odborník, nebo analfabet.“

Ve společnosti, která má všech pět pohromadě, bývá zvykem nevyhovující podmínky a pravidla hry upravovat. Zajímalo by mne, proč nikde neslyším hlasy „současný systém financování je nevyhovující, žádáme naše zákonodárce o změnu školského zákona, a to konkrétně následujícím způsobem...“ Očekávám, že „...“ doplní vedení (PŘF) UP a ukáže tak, že často proklamované zvyšování kvality není jen populistické prázdné heslo.

Doc. T. Grim, Katedra zoologie a Omitologická laboratoř PŘF UP

...A PŘÍŠTÍ TÝDEN...

1.–31. ŘÍJNA

Výstava absolventek KVV PdF UP. UC UP, Galerie Podkrovi.

5. ŘÍJNA–30. LISTOPADU

Desítka. Výstava plakátů studentů KVV PdF UP. UC UP, chodba u Fotoateliéru.

20. ŘÍJNA

Diabetes a oko. Konference. PF UP.

22. ŘÍJNA

Musica da camera. Koncert komorního pěveckého sboru. M. Mysliveček – kytara. Kaple Božího Těla, 19 hod.

M. Urban: Trochu lásky. Divadlo Tramtarie, 19.30 hod.

Partnerství pro rozvoj Olomouckého kraje. Konference. RCO, 9–14 hod.

22.–26. ŘÍJNA

Festival studentských aktivit.

23. ŘÍJNA

Prof. J. Rachůnek, DrSc. (PřF UP): Quantifiers in the non-commutative Łukasiewicz logic. Seminář z univerzální algebry a uspořádaných množin. PřF UP (Tomkova 40), posluchárna č. 301, 13 hod.

Hovory v mlčení aneb Dialog o lásce, demokracii a humanitě. Kaple Božího Těla, 15 hod.

Le voci della libertà (Hlasy svobody). Divadelní hra. UC UP, Divadelní sál, 18 hod.

J. Kovář: STARDREK – MORPH/FEM (německo-český kabaret s tituly). Divadlo Tramtarie, 19.30 hod.

Schengenský prostor a ČR. Beseda. FF UP, Katedra politologie a evropských studií (Křížkovského 12), místnosti č. 224, 11.30 hod.

24. ŘÍJNA

Přednáškový večer Spolku lékařů v Olomouci. Dětská klinika FN a LF UP, TÚ, 16 hod.

Dávno, dávno již tomu... na motivy Františka Pavlička. Představení. UC UP, Divadelní sál, 19 hod.

V. Kracík, J. Šmírk, M. Hekela: Historiky z podsvětí 2: Na východ od západu. Divadlo Tramtarie, 19.30 hod.

Dirigent. (A. Wajda). UC UP, Filmový sál, 20 hod.

25. ŘÍJNA

L. Andrejev: Fixní idea. Divadlo Tramtarie, 19.30 hod.

-red-

Děs a bída UP popáté – Akademické tituly každému! Proč?

Motto:

„...v českých vědeckých kruzích (probíhá absurdní debata) o tom, zda se vůbec dají měřit a hodnotit výsledky vědecké práce a jak. Zpochybňování zjevné skutečnosti, že jedna skvělá práce je lepší než sto průměrných a že důležité práce se zpravidla objevují ve špičkových časopisech a jsou zpravidla hojně citovány, zatímco práce bezvýznamné nikoli, je tak nutno vidět spíše jako zábavný materiál k esejí ... než seriózní příspěvek do vážné minulé diskuse“.

V. Novotný 2000: Kargo kult, český vědecký. Vesmír 79(5): 284.

Pohled na tabulku s přehledem požadavků na habilitace a profesury na českých přírodovědeckých fakultách mě naplňuje studem. Ačkoli lze pokládat i kritéria jiných univerzit za ne úplně ideální, vychází mi ze vzájemného srovnání PŘF UP jako nejvíce politováníhodná.

V požadavcích na pedagogickou praxi se jednotlivé školy téměř neliší. O tom, jestli stačí 3, 5 nebo 10 let praxe nemá smysl diskutovat, komise musí sama rozhodnout, jestli konkrétní uchazeč přednášet umí, či ne. O čem naopak smysl diskutovat má, jsou požadované kvantitativní publikační parametry. V čem vidím naprostou nevhodnost kritérií na PŘF UP?

Počet publikací – Kvantita není kvalita

Znám docenty i profesory (nejen z UP samozřejmě), kteří můžou předložit kilometrové seznamy článků, a stejně zůstanou vědeckými nulami. Korelace mezi počtem článků a přínosem dané osoby pro vědu a poznání je velmi slabá, pokud vůbec nějaká. Např. jedna z výzkumnic v mém vlastním oboru (ekologie chování) R. Kilnerová má na WoS „jen“ 25 článků, vsadím se však, že neexistuje nikdo z oboru, kdo by ji neznal (WoS = Web of Science; internetová databáze vědeckých článků z časopisů s tzv. impact faktorem, IF je měřítko citovanosti článků v daném časopise). V téže databázi najdete řadu na podobných tématech pracujících odborníků, kteří mají více článků a nezná je téměř nikdo. Žádný „paradox“ se zde nekoná – Kilnerová má citovanost přes 700, zatímco řadu autorů dříve chrlících jeden článek za druhým necituje téměř nikdo, protože nepřináší nic zásadního.

Všimněte si, že UP má nejvyšší požadavky na počet publikací (ještě netleskejte) a zároveň nejnižší požadavky na citovanost ze všech „velkých“ univerzit v ČR! Hanba a ostuda: má-li někdo nižší počet citací než počet článků, je jasné, že většina jeho prací nikoho nezaujala natolik, aby je byl jednou ocitoval – to je dobrý důvod pro ukončení pracovního poměru, a ne pro udělení jakéhokoli titulu!

Citace

Jediná univerzita v ČR, která uvádí ohledně požadavků na citace něco rozumného, je UK. Je jasné, že uchazeč o titul (jakýkoli), kterému je 40 let, by měl mít několiknásobně více citací než uchazeč řeckněme třicetiletý. Požadovat po třicátníkoví pár desítek citací (a vždy

Tab.: Doporučené kvantitativní požadavky českých přírodovědeckých fakult na uchazeče o tituly docent a profesor.

Přírodovědecká fakulta	UK Praha ¹	JČU Č. Budějovice	MU Brno	UP Olomouc
• docent				
pedagogická praxe (roky)	3	²	3	3
publikace	20 ³	10 ³	15–20	20–25
monografie/učebnice	–	–	1	0–1
citace	„přiměřeně věku“	20	30–40	10
• profesor				
pedagogická praxe (roky)	5	⁴	5	5
publikace	40 ³	30 ³	30–40	30–50
monografie/učebnice	1	1	1	1–3
citace	100	100	60–100	30

¹ Kvantitativní kritéria se liší podle různých sekcí fakulty, zde uvedeny požadavky biologické sekce.

² Jiné kritérium: Počet semestrálních kurzů à 2 hodiny týdně: 5.

³ Explicitně zmíněn IF.

⁴ Jiné kritérium: Počet semestrálních kurzů à 2 hodiny týdně: 8.

více než počet článků!) a po čtyřicátníkoví pár set citací je požadavek založený na dobře známých publikačních vztazích (citovanost roste s věkem přibližně kvadraticky, což jsem si ověřil pro sebe a několik kolegů). Požadavek 10 citací na habilitaci není založen na ničem – je směšný.

Také u kritérií na profesuru bije do očí PŘF UP s požadavkem půlsta článků (kolik našich profesorů už splňuje?) a neuvěřitelných 30 citací (což splňuje už kdejaký postdok).

Soukříjí je také absence klauzule „autocitace a citace spoluautorů musejí být vyloučeny“! Ze takovou samozřejmost není třeba uvádět? Z doslechu vím o bizarním případě, kdy v seznamu citací měl uchazeč uvedeny citace svých prací v diplomkách, které sám vedl!!! Takové citace vypovídají lépe než co jiného o uchazečově zoufalství. Napadlo by někoho uvádět v pokynech pro habilitační a profesorská řízení „... a kromě citací v diplomových pracích“?

Jenže i z řady zdánlivě hojně citovaných odborníků se po detailnějším pohledu na WoS vyklubou vědci marginálního významu, kteří si většinu citací vyrobili sami! A citace od spolupracovníků vypovídají nanejvýš o tom, kolik publikují ti spolupracovníci, resp. kdo má kolik kamarádů, nic o vědeckých schopnostech uchazeče.

Věda...

z jeho členů nebyl na inkriminované přednášce pana Gelnara přítomen (takže byla údajně porušena vědecká zásada empirické prověrky...). To by mohla být pravda, ale v tomto případě může být připomenuta stejně vhodná jiná zásada: věda stojí také na principech, jako je odpovědnost a věrohodnost. A ty právě pan Gelnar jednou provždy ztratil. Já sám jsem shodou okolností slyšel na vlastní uši (měl jsem tedy možnost provést přímý empirický výzkum, jak v ranním vysílání jednoho zlnského radia v sobotu 6. 10. pan Gelnar rozvádí horoskopy na nadcházející víkend. Takové blamáži by se žádný seriózní badatel nikdy propůjčit nemohl a ztratil-li vědec na serióznosti, je to dostatečný důvod k tomu, aby mu akademická půda neposkytovala prostor. Snad poslouží příklad ze sportu: sportovec, který na jedné jediné akci dopoval, je suspendován automaticky ze

Dokončení ze str. 7 všech dalších takových akcí. Stává se z něho dlouhodobě nebo trvale nevěrohodná osoba, ačkoli by mohl být jeho konkrétní výkon v nějakém závodě náhodou věrohodný. Podobně je to s těmi, kteří se propůjčí astrologii a předkládají jako průkazné výzkumy, které nepodrobili vědecké reflexi.

Stojí-li celá kauza za obecnější debatu o tom, co lze na akademické půdě pěstovat, a co ne, nabízím k diskusi svůj radikální závěr: Astrologie a astrologové na akademickou půdu z principu nepatří.

Prof. I. Blecha, vedoucí Katedry filozofie FF UP

Pozn. red.: Stanovisko Ing. D. Assenzy viz <http://www.civ-up.cz/Klub-Sisyfos-a-snahy-o-omezovani-akademie-svobody;stranky-Klubu-ceskych-skeptiku> – Sisyfos viz <http://www.sisyfos.cz/>.

Impact faktor

Vzhledem k tomu, že v pokynech pro habilitace a profesury na UP se o IF mlčí, předpokládám (a několik osob z vedení PŘF UP mi potvrdilo, že se nemýlím), že článek je prostě článek. V tom případě bych si dovolil požádat o několik profesorů již dnes – IF článků mám sice jen 20, ale celkem jsem (většinou jediným) autorem přes 300 článků – to je více než magických 50. To by mohlo stačit, nebo ne? Odpovím sám: samozřejmě, že nemohlo. Populárně-vědecké články by se do publikační činnosti počítat neměly – pouze do té popularizační, která je důležitá, ale méně.

Debata o tom, jestli časopis s IF 0.9, nebo 1.2 je samozřejmě směšná (nejen proto, že v příštím roce se čísla i pořadí nejspíš změní). Na velikosti ovšem záleží. Časopisy s nízkým IF nebo bez IF berou, jako Kunderův doktor Havel, vše „jako smrt“, naopak ty s vysokým IF jsou velmi jenným sítem, jímž projde jen zlomek i těch nejlepších prací. Kromě toho, že IF svědčí o konkurenceschopnosti autorů (vysoká s vysokým IF, žádná s nízkým IF), říká hodně o novosti jejich výzkumu. Ne že by nebylo žádoucí studie replikovat, ale přece jen se poznání většinou rozšiřuje spíše novými myšlenkami – a to je třeba ocenit.

Osobně se domnívám, že je zásadní rozlišovat dvě „impaktové“ záležitosti: 1. rozdíl IF vs ne-IF (časopisy bez IF se těžko shánějí a nejsou zpravidla dohledatelné v elektronických databázích; je v nich tedy dobré publikovat, pokud chcete, aby vaše výsledky nenašly čtenáře); 2. IF nad vs pod mediánem oboru – všechny časopisy s IF sice najdete na WoS, ale ty s nízkým IF často knihovny ani neobjednávají. Doufám, že je každému jasné, že význam IF není jen v tom, že IF v průměru pozitivně koreluje s kvalitou publikovaného výzkumu, ale i v čistě technické stránce věci: k čemu je mi článek v časopise, k němuž nemám snadný a rychlý přístup?

S IF to ale není dobré přehánět. Nature a Science nejsou žádné modly (totiž jsou, ale neměly by být; ostatně pro nás „zelené“ biology je možná vyšší metou Evolution a Ecology než Nature či Science, kam bez senzačních a hlavně pozitivních výsledků neprorazíte). Ovšem publikovat pouze v ne-IF časopisech je opačný extrém. Proti ne-IF časopisům nic nemám (sám v nich publikuji také), ale IF je dobrým měřítkem kvality i konkurenceschopnosti.

Na (PŘF) UP stále vegetují postavy, které uvedené názory pokládají za extrémní, aniž by jim dočázelo, že v kontextu toho, jak fungují univerzity jinde ve světě, jsou extrémní jejich názory. Není divu, že kompetitivního světa badatelské činnosti se bojí právě ti neschopní, neinvenční a neúspěšní. Kdyby měli trochu sebereflexe, řady našich zaměstnanců by značně prořídly. Argument „vždyť ale výborně učí“ je mimo realitu: pro univerzitního pedagoga platí kritérium „umí učit a zároveň dělat výzkum na mezinárodní úrovni“. Kritérium „umí výborně učit a nebadá“ platí pro školu střední.

Povídat hezky o tom, že „kvalitní práce je dobrá a žádoucí“ je málo platné, pokud se nedějí jasné kroky k zlepšení (Cena děkana je sice krokem správným směrem, ale konec cesty se ztrácí někde za obzorem). Je na našem vedení, zda potenciální zkratka VUP bude znamenat „výzkumná univerzita Palackého“, nebo „Vyšší učiliště Palackého“. Zatím máme k tomu prvnímu dost daleko.

Doc. T. Grim, Katedra zoologie a Ornitologická laborator PŘF UP

Quo vadis UP... aneb Lze kvantitativními parametry hodnotit kvalitu?

Rádi bychom reagovali na seriál článků v doc. T. Grima, „Děs a bída UP“, které byly otřeseny v pozdímnických číslech ŽUP Naprosto souhlasíme s doc. Grimem, že s kvalitou absolventů UP není vše v úplném pořádku a že jednu z příčin lze spatřovat v její špatné kontrole a snad i v tom, že se vyžaduje záměrně s určitou nedůsledností. Kvalita studentů však je jistě odrazem kvality UP jako takové a je otázkou, jak změřit kvalitu sama sebe. Dovolujeme si uvést několik postřehů.

Předně: asi nemá smysl nadávat na studenty a vyčítat jim jejich špatné znalosti nebo nekvalitu. To je to nejjednodušší, co může pedagog udělat, ale kromě vynadávaní se tím nic nezmění. Jistě se najdou studenti pilní a chytří, stejně tak lajdáci či méně nadaní. Tak jsem myslel na jaře tohoto roku svou zmlínku o gaussovském rozdělení, nebyl to pokus o nějaký matematický modeling (Z.Dvořák). Student sám o sobě nerozhodne, že chce být nekvalitní, ale je to spíše důsledek širších společenských norem a změn. Např. kvalitou středního školství, systémem financování vysokých škol, zebříčkem hodnot atd. Máme-li se opět vrátit k systému financování vysokých škol, ve většině případů platí, že univerzita žije z počtu absolventů. Chybí ale zpětná vazba, běžná v tržním prostředí, tedy měřítka kvality! Těžko si představíme továrnu, kde jsou dělníci placeni dle počtu vyrobených aut bez ohledu na to, zda se auta prodala nebo zda jezdí. Továrna bude prosperovat, když se budou auta dobře prodávat (to je fenomenologicky podmínka nutná, ne však postačující). Dlouhodobě však nebude jediným kritériem pro dobrou prodejnost aut jejich cena, ale např. také bezpečnost, technické vlastnosti, nízká poruchovost, servisní zázemí atd. Prosperující automobilka pak

může zaměstnat kvalitní dělníky i inženýry, kteří ještě zdokonalí žádoucí vlastnosti výrobků a roztočí se tak pozitivní spirála kvality. Paralelu bychom měli vidět v univerzitním vzdělávání – dlouhodobě nemůže být postačujícím kritériem kvality vyprodukovat hodně studentů nízké kvality, byť by takto zněla momentální povrchní společenská poptávka. Naopak by univerzity měly produkovat studenty (třeba signifikantně nižší množství), kteří se dobře uplatní na trhu práce, budou vyhledávanými a uznávanými odborníky a firmy či instituce je zaměstnají právě tak, že absolventum UP bude zárukou těchto vlastností. Takoví absolventi jsou pak garanci dlouhodobé a hluboké prosperity společnosti a její skutečné udržitelnosti. Rozhodně tedy nelze klást rovnítko mezi vzděláním společnosti a počet vysokých školních titulů v populaci. Analogicky s dobrou automobilkou by do dobré univerzity měly proudit větší peníze a univerzita by mohla zaměstnat dražší a lepší odborníky. Student si pak vybere univerzitu podle svých možností a plánů do budoucna, stejně jako zákazník auto. Toto je běžné v USA.

Hodnocení kvality obecně je v našem prostředí charakterizováno dvěma znaky. Za prvé tím, s kým nebo čím budeme UP srovnávat. Drtivá většina komparativních hodnocení se děje ve vztahu k univerzitám tuzemským. Tím pádem žijeme v prostředí determinovaném mantinely, v čem jsme lepší než Plzeň a v čem horší než Brno. Je zřejmé, že vhodným impulsem k vyplutí z těchto vod je srovnání se s univerzitami v Rakousku či Německu jako s tradičními sousedy, se slavnou Sorbonnou v Paříži či Oxfordem nebo Cambridge v Anglii a nebo s tzv. „Ivy League Universities“ v USA (Harvard, Princeton, UPenn, Cornell atd.). Opačným

pólem jsou pak univerzity v Rumunsku, Uzbekistánu nebo Bělorusku. Druhým atributem hodnocení kvality univerzity je snaha aplikovat sber kvantitativních informací pro hodnocení kvality. Toto někdy může stačit, ale někdy to může být zkázonosné. Asi s námi bude větší na pedagogů UP souhlasit, že jsme neustále taženi do vykazování počtu odučených hodin, absolventů, seminářů, impact faktorů, citačního indexu, počtu publikací, počtu konferencí, odučených let praxe atd. Tato čísla ale neříkají nic o kvalitě jednotlivce a kumulativně pak o UP. Jedná se tedy o prostě lineárně aditivní hodnocení, tj. čím je nějakého parametru více, tím lépe – což je ale cesta do pekel! Při sepisování tohoto příspěvku nás napadla paralela s fotoelektrickým efektem. Tento fyzikální jev, za který A. Einstein dostal Nobelovu cenu, říká, zjednodušeně, že jeden foton dopadající na pevný povrch je schopen vyrazit z atomu jeden elektron. Podmínkou úspěšnosti je, že má foton tzv. prahovou energii. Pokud tuto energii nemá, může na povrch dopadnout třeba tisíc fotonů a mohou tam dopadat nepřetržitě třeba celý rok, ale nevyrazí ani jeden elektron, byť by kumulativní energie těchto fotonů byla enormní. Vrátime-li se ke studentům: za rok 2006 vyprodukovala UP 3125 studentů. Zpětná tržní vazba by nám měla říci, kolik z těchto studentů našlo uplatnění resp. zaměstnání, které by bez absolvování UP nezískali. Závěrem bychom rádi vyjádřili přání, aby kvalita byla měřena rozumnými parametry a aby její měření a hodnocení vedlo k jejímu růstu ve prospěch nás všech a společnosti vůbec. Zastavme smrtící spirálu nekvality a pojďme roztočit spirálu prosperity!

Doc. Z. Dvořák a doc. M. Modrianský,
Ústav lékařské chemie a biochemie LF UP

Áčtyřku nebo počítač?

„Evaluace na STAGu je jasný propadák,“ zakončuje čtvrtý díl (ŽUP 17/č. 5, str. 8) svých polemik o děsu a bídě na UP doc. T. Grim a svým textem znovu opakuje (a kolikrát to ještě bude třeba?) otázku „vyváženého“ hodnocení výuky na naší univerzitě. Zároveň s tím nachází viníka neutěšeného stavu mj. ve formě, jakou „evaluace“ na UP probíhá, totiž elektronicky, přes počítač, přes STAG.

Ve snaze po „vyvážené“ žurnalistice považují za užitečné věnovat tématu malou poznámku. Ta by se dala lakonicky shrnout do krátkého souvětí: možnosti elektronických dotazníků nejsou ani zdaleka využívány tak, jak to systém umožňuje.

Ze STAGu lze kupř. během chvilky zjistit, kdo se již evaluace zúčastnil a kdo nikoliv, jinými slovy, není ani nejméně potíž mít stálý přehled o tom, kolik ze studentů daného ročníku, přednětu... již splnilo svou povinnost (viděno jinou optikou: využilo své právo). A to vše při zaručení maximální anonymity. Snadná kontrola návratnosti dotazníků tu tedy je...

Jsou tu však ještě jiná fakta – prakticky stejná verze dotazníků je totiž spouštěna již tři roky po sobě, tedy od té doby, co elektronickou evaluaci máme. A nejen to. Jde totiž v podstatě o sadu jakýchsi „demo“ otázek, které vývojáři systému STAG zaslali spíše na ukázkou. Že podle nich UP (ne)evaluuje a že za tři léta nebyla univerzita s to otázky změnit, upravit tak, aby odpovídaly potřebám na obou stranách, je pravděpodobně zásadnější než to, že evaluace neprobíhá formou „sevcaknutých áčtyřek“. Systém STAG je plně připraven na kvalitní evaluaci, na změnu či rozšíření sady otázek, ke kterým se studenti mohou vyjádřit, ale kupříkladu také na jemnější škálu variant odpovědí, než kterými studentí výuku hodnotí.

Takže jak to vlastně je? Nefunguje evaluace právě proto, že je elektronická, nebo prostě jen nefunguje, ač je elektronická (a tudíž i snadno dosažitelná mj. ze všech našich kolejí, které jsme v posledních letech úspěšně propojili optickými kabely, o velmi solidně vybavených počítačových učebnách nemluvě)? Rozvíjet úvahy tohoto druhu nám však již nepřísluší...

RNDr. H. Matochová, CVT, Mgr. R. Palašáček,
redakce tiskových a propagačních materiálů UP

Děs a bída UP pošesté – Za co akademické tituly a za co ne?

Motto:

Je třeba pracovat tak, aby člověk mohl ročně publikovat jeden kvalitní článek. Kvalitním myslím článek publikovaný v dobrém časopise, i když výjimky mohou existovat (nejdou ale příliš pravděpodobně). Za kvalitní považují časopisy s IF nad mediánem oboru, a nejlépe nad 25% kvantilem... Podle mého soudu posílají články do jiných časopisů je vyjádření toho, že práci, na níž jsou postaveny, považuje její autor za podprůměrnou; a podprůměrnou práci nemá celkem cenu dělat, natož pak publikovat, ať už si člověk myslí o impact factorech cokoliv.

T. Herben: Etuda k hodnocení vědecké práce. <http://www.natur.cuni.cz/~herben/index.html>

Kritéria pro udělování akademických titulů na PFF UP jsou zřejmá na webu, a jsou tedy veřejnou ostudou všech pracovníků (PřF) UP (ŽUP 17/č. 6, str. 8). Kvantitativně mohla být takto nastavena jen proto, aby prošel úplně každý uchazeč (což je hanba), nebo je nastaven někdo, kdo o publikování ve vědě ví pramálo (což je také hanba). Takto truchlivý stav je třeba co nejdříve napravit. Domnívám se, že v podkladech pro zahájení habilitačních a profesorských řízení by měly být explicitně uvedeny následující požadavky na vědecký výkon uchazeče (pedagogický zde diskutovat nebudu, ač je stejně důležitý). Zavedení takového nebo podobného systému by umožnilo lépe oddělit zrno od pleve a ušetřit by čas uchazečům, oponentům i komisím (nejen díky tomu, že většinu zmiňovaných parametrů zjistíte na WoS za pár minut). Za požadavkem uvádím stručně zdůvodnění.

„**Souhrn:** uveďte v přehledné tabulce 10 svých nejzásadnějších prací a ke každé udejte formu článku, jeho délku, IF časopisu, počet citací, průměrný počet citací článku za rok, počet spoluautorů a kolikátým jste spoluautorem.“ Smyslem tabulky je poskytnout komisi přehledný souhrn publikačního výkonu uchazeče. Detailnější informace by pak komise měla najít v příloze „Přehled činnosti“, která je v současné formě na UP vyhovující.

„**Počet článků:** uveďte 10 svých prací, které pokládáte za nejvýznamnější.“ Pokud se takový soubor bude sestávat např. z deseti článků v jednom časopise, nesvědčí to o publikačních schopnostech, ale o záměstech. Pokud bude článků třeba jen pět, byť v sebelepších časopisech, na udělení společensky uznávaného titulu to nestačí. Naopak současný systém, kdy se uvádějí snad i abstrakty, může – třeba jen podvědomě – vzbudit v komisi dojem, že uchazeč je úspěšný, protože je to grafoman (kvantita je však irrelevantní a proč by se měly tolerovat tlustospisy plné

balastu?). Takový tlak na relativně menší počet špičkových článků, místo na tradiční kvantitu zahrnující nevyhnutelně i ne-kvalitu, by snad snížil i riziko, že „se utopíme pod horama popindaného papíru“, jak přesně poznamenal kolega z Jihočeské univerzity. Další výhody: oponenti se nemusí prokousávat tlustospisy (což stejně většinou nedělají, ale v posudku to nebývá zvykem přiznat). Jediná nevýhoda: kvalitu práce nelze hodnotit podle tloušťky posuvným měřidlem.

„**Forma článku:** uveďte u každého článku, zda jde o článek typu invited review, review, original paper (= full paper, research paper), short note, commentary.“ Je zcela zřejmé, že „invited review“ má zdaleka nejvyšší cenu, protože jen skutečným osobnostem a prvotním výzkumníkům se takové cti dostane. Naopak „abstract“ (i ten se na WoS občas objeví) nemá hodnotu vůbec žádnou a není divu, že abstrakty se ve slušných časopisech ani necitují (často je to redakci časopisu i explicitně zakázáno, neboť abstrakty nejsou plnohodnotné publikace – téměř nikdy neprocházejí recenzním řízením a neobsahují dostatek informací na to, aby bylo možné studii nezávisle zopakovat). Značný rozdíl je však i mezi „original article“ a „short note“, ale to snad není třeba blíže komentovat. WoS dokonce zahrnuje eseje (např. z časopisu Natural history), knižní recenze, dopisy čtenářů a podobné texty s malou výpovědní hodnotou pro hodnocení vědecké erudice uchazeče. Nadšený pohled na publikační výstup některých zdánlivě publikačně úspěšných jedinců rychle odezní, když se podíváme na to nejzásadnější – „original articles“ a „reviews“.

„**Délka článku:** uveďte počet stran článku do přehledné tabulky.“ Někteří autoři (ale vliv mají i oborové zvyklosti) mají tendenci „rozsekát“ výsledky na mnoho krátkých článků, jini zas raději publikují rozsáhlé práce, kde se pohromadě testuje řada hypotéz. Za takové

Dokončení na str. 8

5. ŘÍJNA–30. LISTOPADU

Desítka. Výstava studentů KVV, chodba u fotoateliéru.

22. ŘÍJNA–16. LISTOPADU

Sanghaj. Výstava fotografií. Galerie Zbrojnice.

3. LISTOPADU

3. setkání pacientek s Turnerovým syndromem. Vzdělávací akce. UC UP.

5. LISTOPADU

Mgr. F. Pluháček, Ph.D.: Zrakové klamy. Přednáška v rámci Týdne vědy v Olomouci. Zasedací místnost Děkanátu PřF UP (tř. Svobody 26), 16 hod.

O. Liška, poslanec PS PČR a J. Závěšický z IIPS MU: Evropská bezpečnost a zájmy ČR: role NATO, EU a USA na příkladu radarové základny v ČR. Katedra politologie FF UP (Křížkovského 12), učebna 224, 17 hod.

RNDr. P. Schovánek, Mgr. M. Pech: Kosmické záření, Auger. Týden vědy v Olomouci. RCO, sál Centaurus, 18 hod.

Hudební večer. Koncert studentů KHV PdF UP a studentů KHV PdF MU. UC UP, Kaple Božího Těla, 18 hod.

Půvab čínských zahrad. Přednáška. VU (Křížkovského 10), 19 hod.

Mladí tvůrci – M. Koszalka: Polacy, polacy. Filmová projekce za účasti autora. UC UP, Filmový sál, 19 hod.

5.–8. LISTOPADU

Tanečně-pohybový workshop. Pohybový workshop. Divadlo Konvíkt.

6. LISTOPADU

Doc. J. Kühn, Ph.D. (PřF UP): On the structure of linearly ordered pseudo BCK-algebras. Seminář z univerzální algebry a uspořádaných množin. PřF UP (Tomkova 40), posluchárna č. 301, 13 hod.

6. LISTOPADU

RNDr. M. Kubala, Ph. D.: Barevné hry se světlem a jejich využití ke studiu biomolekul. Týden vědy v Olomouci. Děkanát PřF (tř. Svobody 26), zasedací místnost, 16 hod.

Prof. M. Dušek, Dr.: Kvantová kryptografie. Týden vědy v Olomouci. RCO, sál Centaurus, 18 hod.

Jeden svět, jeden sen, Olympijské hry Peking 2008. Přednáška. VU, 19 hod.

7. LISTOPADU

Dr. T. Tatusiński: Počítačové hry v matematice. Didaktický seminář, PdF UP (Žižkovo nám. 5), Katedra matematiky, posluchárna P25, 14 hod.

Ing. D. Milde, Ph.D.: Využití světla v analytické chemii. Týden vědy v Olomouci. PřF UP, Děkanát (tř. Svobody 26), zasedací místnost 16 hod.

Podvečer komorní a souborové hry. Studenti KHV PdF UP a jejich hosté. UC UP, Kaple Božího Těla, 18.30 hod.

Tajemství čínské kuchyně. VU, 19 hod.

Beastie Boys, 50 Kamer a 40 tisíc očí. Filmový klub. Filmový sál, 20 hod.

8. LISTOPADU

Mgr. H. Lapšanská: Laserové technologie. Týden vědy v Olomouci. Společná laboratoř optiky UP a fyzikálního ústavu AV ČR (tř. 17. listopadu 50a), učebna č. 51, 16 hod.

Adjusting the Coursebook / Glamour of Grammar. Semináře pro učitele ŠŠ. BC KUP, 15–18 hod.

RNDr. J. Ponec, CSc.: O barvě. Týden vědy v Olomouci. Děkanát PřF (tř. Svobody 26), zasedací místnost, 18 hod.

8.–9. LISTOPADU

Konference praktických psychiatrů. RCO.

8.–30. LISTOPADU

Grafika 1. Tvorba studentů Ateliéru grafiky AVU v Praze. Vernisáž 8. 11. v 16 hod. v UC UP, přízemí vpravo.

9. LISTOPADU

RNDr. J. Ponec, CSc.: Digitální fotografie. Týden vědy v Olomouci. Děkanát PřF (tř. Svobody 26), zasedací místnost, 16 hod.

Maratón čínského filmu. U1 (Křížkovského 8).

6. pracovní konference III. interní kliniky. RCO.

-red-

Děs a bída UP poštěstě...

situace říká samotný počet článků o vědecké výkonnosti autora málo. Kromě toho se (dokonce i v jednom časopise!) může stát, že short note je delší než original article – proto je dobré mít informaci nejen o typu článku, ale i jeho délce. Jenže na méně stránkách lze často říci více, než? Někdy ano, ale bývá to často právě naopak. Recenzenti i editoři dnes vyvíjejí silný tlak na maximální stručnost, takže délka článku by měla obecně souznít s tím, kolik důležitého toho má autor k sdělení. Solidní časopisy dají velký prostor jen zásadním pracím.

„**IF časopisu:** uveďte průměrné IF časopisu za posledních pět let a/nebo pořadí časopisu v IF uvnitř oboru.“ Proč průměrné IF? Hodnota IF i pořadí časopisů mezi roky značně fluktuují. Proč uvnitř oboru? Molekulární časopis s IF 1.5 je periodikum okrajového významu (= málokdo je cituje). Ornitologický časopis s IF 1.5 je na opakném konci oborového žebříčku (v dlouhodobém průměru nemá žádný ornitologický časopis vyšší IF). Pokud by seznam prací obsahoval jen články z časopisů, které jsou podle IF pod mediánem oboru, tj. ve spodní polovině v rámci oboru, a nejsou nadprůměrně citované, nemělo by být řízení vůbec zahájeno. Samozřejmě je nesnadné vymezit hranice oborů, které se nevyhnutelně překrývají, ale to neznamená, že se většina odborníků neshodne na tom, který časopis je dobrý a který nikoli. Zatím jsem se opravdu nesetkal s tím, že by badatel, který v určitém oboru něco znamená, považoval časopis nacházející se v impaktovém „přízemí“ za dobrý.

„**Citovanost:** uveďte u každého článku seznam prací, které jej citují, a dále celkový počet citací po odečtení všech autocitací a všech citací spoluautory dané práce. Citovanost by měla být přiměřena věku uchazeče, ale absolutní minimum je 30 pro habilitaci a 100 pro profesuru neohledně na věk uchazeče.“ Vědecké práce, kterou nikdo dlouhodobě necituje, je bezcenná. Málo citovaná práce je nezajímavá, nebo

opakuje známé „pravdy“, nebo není dost kvalitně zpracovaná. Někteří zdánlivě úspěšní badatelé jsou publikační nuly, což je míněno doslovně – odečtete-li autocitace a spoluautorské citace, nezůstane (téměř) nic. Méně snadno cititelný problém jsou „citační bratrstva“, ty však lze odhalit pohledem na seznam prací, které uchazečovy články citují. Pokud je půlka – z třeba i mnoha – citací od jednoho kolegy, není uchazeč zas taková hvězda (narodil od citací rovnoměrně „dodaných“ od mnoha autorů). Pokud se třeba uchazeč domnívá, že je hvězda, ale na nasbírání tolika citací měl málo času, 30 citací se jistě do roku či dvou objeví.

„**Průměrná citovanost:** uveďte průměrný počet citací daného článku od roku, kdy vyšel, po rok odevzdání práce.“ Dva články, oba citované řekněme desetkrát, jsou velmi rozdílné kvality, pokud byl jeden publikován před třemi lety zatímco druhý před třemi desítkami let – první je vynikající, druhý slabota. Totéž samozřejmě platí pro citovanost a další kvantitativní kritéria hodnocení uchazečů – třicetiletý uchazeč v zelené biologii s řekněme půl stem citací je poměrně úspěšný a tedy přijatelný, naopak čtyřicetiletý s podobným počtem citací je vědecky nevykonný a tudíž nepřijatelný. Jinými slovy, totožný publikační výkon by měl vést k různým výsledkům řízení, pokud je jednomu uchazeči např. 25 a druhému 52 let.

„**Počet spoluautorů:** uveďte v tabulce, kolik je pod ní podepsáno celkem spoluautorů.“ Autorství je vzácná a těžko dělitelná věc. Každý článek stojí na nápadu a jeden nápad zpravidla nenapadne několik lidí najednou. Navíc ve dvou se to lépe táhne a co teprve v šesti. Každý, kdo psal články jak sám, tak se spoluautory, dobře ví, že dokončit rukopis už jen ve dvou je mnohem snadnější než bez pomoci spoluautora/ů. Při troše zjednodušení existují dva přístupy k vědecké práci: 1. rozdělit práci (např. terénní sběr dat, analýza záznamů, statistické zpracování dat, psaní článku atd.) mezi více spolupracovníky; 2. udělat vše sám. Je

Dokončení ze str. 7

jasné, že ti, kdo jdou první cestou, musí vyprodukovat mnohonásobně více článků než ti druzí, a je třeba to vzít v úvahu, má-li být přidělování titulů spravedlivé. Proto by se měl příspěvek každého článku každému autorovi vydělit počtem autorů onoho článku.

„**Pořadí mezi spoluautory:** uveďte v tabulce, kolikátým jste autorem dané práce.“ Podle některých názorů by se měly brát v úvahu jen články, kde je uchazeč prvním (resp. jediným) autorem. Podle jiných názorů by se měl počítat jen autor první a poslední, tedy zpravidla student a vedoucí výzkumného týmu. Zde bych nebyl tak přísný – v mnoha oborech už dnes prakticky nelze pracovat bez cizí pomoci. Na druhé straně si myslím, že uchazeč, který nemá články, na nichž je prvním autorem, je zcela nepřijatelný bez ohledu na počet článků i citací. Šéfové týmů mohou těžko co namítat: 1. díky týmové práci produkují mnohem více, než kdyby pracovali sami; 2. pokud mají stále nové nápady (tedy to, co je na každé práci to zdaleka nejdůležitější) a článek sepsali, mají být uvedeni jako první a 3. šéfem týmu by se měl stát jenom člověk, který už „má něco za sebou“ – a to něco jsou jeho vlastní publikace, které dokazují, že je schopen samostatně vědecké práce.

„**Počet publikací se studenty:** uveďte úplný seznam článků, které jste publikovali/a se svými studenty.“ Tento požadavek stojí na hranici mezi pedagogickou a badatelskou částí pracovní náplně vysokoškolského pedagoga a zdůrazňuje tak jejich „nedělitelnou jednotu“.

Uvedené požadavky je třeba brát jako minimální, tj. jako nutné, ale nikoli postačující. Jinými slovy – osoby tyto požadavky nespĺňující by vůbec neměly být brány v úvahu. Až u těch, co minimální požadavky naplňují, by měli oponenti a komise zhodnotit práci uchazeče a udělení titulu doporučit, nebo odmítnout.

Doc. T. Grim, Katedra zoologie a Ornitologická laboratoř PřF UP

Rektoři olomoucké univerzity v letech 1573–1860

51. FRIDL (Friedel, Friedl) Sebastianus (Šebestián), S.J., Phil. Dr., Theol. Dr. (* 8. 1. 1688 Chornice u Jevíčka – † 30. 9. 1748 Olomouc), rektor od 30. 10. 1746 do 30. 9. 1748

(II) Za olomouckého rektorátu P. Šebestiána Fridla začalo město Olomouc návštěvu z nejvýznamnějších – české a uherské královny Marie Terezie a jejího chotě, římsko-německého císaře Františka I. Lotrinského. Panovnice naplánovala „Lustraiiss“ (zábavnou cestu) na Moravu na časné léto roku 1748, třebaže se opět nalézala v pozeňhaném stavu a v říjnu onoho roku očekávala narození svého desátého dítěte. Konvoj, sestávající jen ze čtyř kočárů bez obvyklých forajtrů (předjezdů) a jindy početného služebnictva, vyrazil z Vídně 11. června 1748 a přes Brno a Kroměříž (kde se uskutečnila přehlídka prvního ze tří ruských pomocných pluků, dislokovaných touto dobou na Moravě) dospěl 17. června 1748 krátce před osmou hodinou večerní k Olomouci. Už na Novosadech vítalo vznešené hosty banderium měšťanů a pluk kyrysníků. U mýta před Kateřinskou branou pozdravilo panovníci městské zastupitelstvo a odevzdalo jí klíče od městských bran, zatímco oddíl městských střelců vzdával čest zbraní

monstrátského semináře), oděnými do hanáckých krojů, předvedeny hanácké tance a sehrána hanácká zpěvohra, nejspíše dílo velehradského cisterciáka pátera Alana (Ignáce Plumlovského), nesoucí titul *Pargamotéka* (tj. pragmatická sankce), *to je Smlóva hanácká stranevá králové cere, veobrazena skrz štere podmistre, jakobe ministre k šterem koronám veslany, pro maló kratochvílo v mozece představená*. Po představení vystoupil houslista oblečený v hanáckém ženském kroji.

Rovněž 19. června 1748 si panovnice přivstala a již o šesté hodině ranní byla přítomna mši u hrobu „ctihodného otce“ Jana Sarkandra v kapli sv. Jeronýma v kostele Panny Marie na Předhradí, kolem desáté hodiny dopolední přihlížela panovnice přehlídce třetího ruského pluku u Chválkovic. („Augustissima hora 6 sacrum auditiv ad Sepulchrum Ven. Patris Sarcandi. Circa 10 spectavit ad Gvalkowit tertiam Coronam Russorū.“) Další mši vyslechla na Svatém Kopečku, přičemž „pio osento (zbožným políbením)“ vyjádřila svou úctu svatokopeckému paládiu. Po obědě v biskupské rezidenci a rozloučení s městem, během něhož jezuitská kolej i univerzita účinkovaly stejným způsobem jako při uvítacím ceremoniálu, zamířil císařský konvoj zpět do Vídně. Císařská „Lustraiiss“ na Moravu však měla nešťastný následek – tělesné vyčerpání během cesty zřejmě způsobilo, že 17. září 1748 porodila Marie Terezie předčasně dítě ženského pohlaví, jemuž se dostalo jména Maria Karolína a jež ještě téhož dne zemřelo. Na paměť císařské návštěvy byl v Olomouci na opraveném radničním orloji umístěn královin portrét.

Sama Marie Terezie zasáhla do organizace univerzitní výuky dekretem z 16. října 1747, jímž bylo studium na filozofických fakultách zkráceno z dosavadních tří let na dva roky (což uvítali studenti hodlající poté studovat medicínu či práva), náplň výuky se měla zbavit „spekulace“, tj. aristotelismu. Nauka o sylogismech se zachovala jako užitečná pro mediky a právníky, naproti tomu profesori matematiky byli nabádáni, aby nenutili šlechtice k disputacím z tohoto oboru a k experimentům; diktování učiva bylo označeno za ztrátu času. Omezení filozofického studia však bylo pouze formální, poněvadž byl zaveden povinný roční kurz světského a duchovního řečnictví, jenž byl v Olomouci zahájen roku 1748 „in presentia copiosissimorum (za nejhojnější účasti)“, roku 1760 byl však pro nedostatek zájmu mezi studenty zrušen.

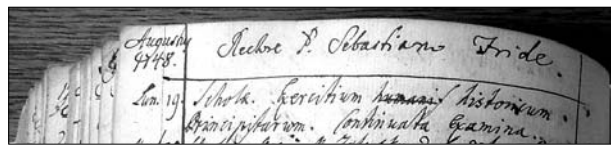
Z rektorského diariu P. Šebestiána Fridla uvedeme ještě zprávy o třech úmrtích. Dne 18. prosince 1746 se na univerzitě konalo obnovení přísahy profesorského sboru na Neposkvrněné početi Panny Marie, při němž chyběl pro nemoc první – „primarius“ – z celkem tří profesorů

práv, Jan Godefrid Schweikhart, zatímco ostatní profesori jurisprudence, „secundarius“ František Jan Heintz a Jan Antonín Sommer, požadovanou přísahu složili. K datu 23. ledna 1747 se dozvídáme, že onemocnělý profesor práv Jan Godefrid Schweikhart toho dne zemřel a že obsignací (zapečetění) pozůstalosti ve Schweikhartově bytě uskutečnili děkan a pedel filozofické fakulty, přičemž byl přítomen též zástupce notáře. Poněvadž krajský hejtman František Antonín Šubíř nebyl toho času v Olomouci, byla obsignace provedena bez krajského hejtmana, proti čemuž jeho zástupce neopomněl protestovat. Záznamy z 19. a 21. ledna 1748 informují o smrti olomouckého kapitulinho děkana Františka Mayerswalda a o zádušních obřadech za zesnulého s tím, že kapitulin děkan odkázal jezuitské koleji svou „elegantem bibliothecam“, skvělou knihovnu, jejíž cena byla odhadnuta na osm tisíc rýnských zlatých. (Podle jiného pramene obnášel Mayerswaldův dar na osm tisíc knih a 80 svazků rytin.)

Konečné záznam psané jinou rukou nežli dosavadní rukou rektorovou a datované 1. září 1748 zpravuje o těžkém onemocnění samého rektora P. Šebestiána Fridla: „Gravior infirmitas R. P. Rectoris et debilitas coepta. (Těžké onemocnění nejčistějšího otce rektora a počínající ochablost).“ Rektora poté zastupoval jakožto vicerektor P. Jan Roschmann (1702–1767), rodilý Vídeňan, doposud ministr (tzn. ekonom) koleje. Dne 27. září o sedmé hodině bylo páteru Fridlovi uděleno poslední pomazání, dne 29. září zemřel P. Filip Wolter (narozený roku 1707 v Löwenthalu v Hessensku) a následujícího dne po půlnoci nastoupila agonie u P. Šebestiána Fridla – při lůžku umírajícího byli přítomni páter spirituál, páter ministr, páter prokurátor a profesor hebrejštiny P. Jan Kandler. O čtvrté hodině ranní 30. září 1748 odsloužil páter prokurátor mši za rektora odcházejícího na věčnost a o půl sedmé ráno byla celebrována zádušní mše „pro nostro“, tj. pro členy jezuitské koleje. Mistřinu kléru, šlechtě a magistrátu byla doručena úmrtní oznámení a jízdní poslové se rozjeli se zprávou o rektorově úmrtí na kolejní statky v Čejkovicích u Hodonína, Bohdalovic u Vyškova, Rokytnici u Přerova a v Radikově u Olomouce, „unde rusticantes ad funus cras mane futurum omnes advocati (odkud byli všichni venkované povoláni k pohřbu na zítřejší ráno)“. V poledne se rozezněly všechny olomoucké zvony za pátera F. Woltera a o hodině čtvrté za rektora P. Š. Fridla, vyzvánělo se též náležitě ráno 1. října, kdy o hodině sedmé započaly exekvie pátera Woltera a o hodině deváté pátera Fridla. Podle rektorátního diariu popsal zevrubně průběh obou pohřbů páter ministr ve svém diariu, jež se však nedochovalo. Tělesné ostatky P. Filipa Woltera a P. Šebestiána Fridla spočinuly v kryptě jezuitského kostela Panny Marie Sněžné.

Prof. J. Fiala, CSC.

(Pokračování v ŽUP č. 10)

▲ Záznam v rektorském diariu P. Šebestiána Fridla, S.J., z 19. srpna 1748: „Augustus 1748. Rector P. Sebastianus Fridl. Lun. 19. Scholae. Exercitium humani principistarum. Continuat Examina. (Srpen 1748. Za rektora P. Šebestiána Fridla. Pondělí 19. Vyučování. Dějepisné cvičení principistů [tj. žáků první gymnaziální třídy]. Pokračováno ve zkouškách.“ Moravský zemský archiv v Brně, E 28 Jezuité Olomouc, sign. Knihy II/8, fol. 181r

(každý střelec měl na prsou postříbřeny nebo pozlacený štítek s obrazem Panny Marie Svatokopeké, zavěšený na červené stuze) a jeho praporečnick sklonil před císařskými mistry zvetřelý prapor, údajně ukořistěný roku 1241 Jaroslavem ze Sternberka v boji s Taty. Úřadující purkmistr Petr Pavel Ignác Brauner podal Veličenstvům německé hlášení a kočáry pak projížděly jásařícím špalírem k biskupské rezidenci. Pozornost poutali dva jinoší oděni do antických tóg, kteří drželi štít, na němž se objímaly dvě postavy symbolizující „Právo“ a „Mírnost“, a zpodobující tak královinno heslo „Justitia et clementia“. Dvanáctero dívek přistoupilo ve vhodné chvíli k císařskému kočáru, aby ho zasypalo květy. Marie Terezie byla tuze potěšena, přesto však usmívajíc se podotkla: „Házejte, moje děťátka, jenom ne do očí!“

Na vítání císařských manželů se ovšem musela univerzita podílet – akademičti hodnostáři se shromáždili u Nové věže, odkud vytvořilo špalír podél školní budovy, kostela Panny Marie Sněžné a jezuitské koleje až k sousední kanovnícké rezidenci šest set uniformovaných studentů, z nichž většina měla „kokadas (!) in pileis (kokardy na kloboucích)“. Když se konvoj přiblížil, zazněly trubky a tympány a rektor Fridl pozdravil Veličenstva případnou orací – „ego salutationem dixi“, pochlubil se ve svém diariu. Zatímco panovnícký pár nocoval v biskupské rezidenci, ubytoval se zpovědník Marie Terezie „P. Kampmiller“ (spr. P. Ignác Müller, 1713–1782, rodák z Valtic) u svých řádových spolubratřích v jezuitské koleji.

Za časného rána následujícího dne vyslechla panovnice mši ve svatokopeckém chrámu, poté s manželem přehlížela ve vojenském táboře u Olšan poblíž Prostějova druhý pluk ruského vojska. Pozdní odpoledne strávil císařský pár v premonstrátském konventu na Hradisku, kde si v doprovodu opata Petra Pavla Václavíka prohlédl klášter a zůstal též na večeři. Císaři prý náramně chutnaly země, zatímco jeho chotě se spokojila s vodou, k níž přikusovala „Conventlabl“, krajic klášterního chleba. Poté byly pro potěšení Veličenstev úředníky kláštera, jejich manželkami, písaři a klášterními alumnými (chovanci pre-

Soupis rektorů olomouckého vysokého učení najdete na webových stránkách UP www.upol.cz v oddíle O univerzitě/Historie a současnost.

Diskuse, názory, ohlasy

Děs a bída UP posedmé – Do třetice k akademickým titulům

Motto:

„Mezinárodní spolupráce sama o sobě není žádnou hodnotou, pokud nepřispívá ke kvalitě výzkumu.“
V. Novotný (absolvent PřF UP) v rozhovoru pro National Geographic v prosinci 2006

Z navrhovaných kritérií na udělování akademických titulů na PřF UP (ŽUP 17/č. 7, str. 7–8) vyplývá několik poměrně samozřejmých – leč v ČR některými lidmi špatně chápaných – pravd. Mít články nestačí. Mít IF články nestačí. Mít články s vysokým IF, které nikdo nečítuje, nestačí. Je třeba ukázat, že uchazeč o titul je schopen dlouhodobé publikační činnosti na solidní kvalitativní (IF a citace) a kvantitativní (počet článků) úrovni, bude publikovat i v budoucnu a nebude dělat své instituci špatné jméno (tj. že jeho publikace nejsou výsledkem vyjimečného publikačního záchvatu, po němž přijde publikační kóma).

V umění se cení originály, kopie jsou bezcenné. Sebelepší kopie van Gogha je proti originálu mizivě hodnoty. Ve vědě je to právě tak. Na stupních vítězů stojí ti, kdo přijdou s originálními nápady; zopakovat už vymyšlené může každý a není divu, že o „plagiátorech“ nikdo vysoké mínění nemá. Tituly patří pouze lidem s tvůrčím myšlením, kteří svůj obor někam posunuli, nikoli těm, kteří se nezmohli na nic víc, než jen použít čí metody a myšlenky na stopadesátém modelovém úhlu, lokálně apod. Protože takové články občas vycházejí i v kvalitních časopisech, měli by
Dokončení na str. 8

Děs a bída UP posedmé...

oponenti a členové komise věnovat pozornost i novosti práce, a ne jen splnění kvantitativních požadavků.

Je zcela evidentní, že rozmanité publikační praktiky v různých oborech, mezioborová variabilita v rozptylu IF a počtu časopisů, kde lze potenciálně publikovat atd., znemožňují paušální nastavení rozumných kritérií napříč obory. To však neznamená, že nelze nastavit minimální požadavky. Je např. mimo diskusi, že „vědec“ jakéhokoli přírodovědného oboru, který nebyl schopen publikovat ani jeden článek jako první (resp. jediný) autor v mezinárodním IF časopise, si nezaslouží žádný titul – tedy nejen doc. či prof., ale ani Ph.D. nebo RNDr. O pár písmenek před či za jménem samozřejmě nejde; jde o platový, profesní a společenský postup s tím spojený.

Splnění minimálního požadavku samozřejmě neznamená automatické přilepení titulu, což je bohužel velmi rozšířený blud. Snadno si dokážu představit uchazeče o titul docenta, který předloží třeba 50 publikací, třeba i všechny v IF časopisech, a přesto si titul nezaslouží – to např. tehdy, kdyby byly všechny články v časopise Biologia (nebo časopisu podobné třídy), nebo kdyby uchazeč nebyl na žádném článku prvním/jediným autorem. Nenulový IF časopis je podmínka nutná, nikoli dostačující. A kromě toho: „50 publikací se dá ve větším týmu udělat do 5 let, když je na publikaci vždy kolem 10 autorů a každý z nich napíše ročně jednu publikaci. To se to pak dělá kariérou. A za 10 let jsi „king“. Znáš takové „úspěšné“ vědce. Když se s nimi někdy baviš, máš pocit, že nerozumíš ničemu,“ slovy nejmenovaného kolegy.

Jak uvádí přehled fakulturních kritérií z PŘF UK: „Hodnotí docenta a profesora jsou vědecko-pedagogické, a proto musí být stejný důraz kladen na vědeckopedagogické kvality uchazeče: lze přirovnat k habilitačním a proforským pracím na UP. Občas se totiž objeví mimořádně bystroduchý argument, že uchazeč o titul sice nepublikuje v dostatečné kvalitě a kvantitě, ale zato je vynikajícím pedagogem, a udělení titulu si tedy přesto zaslouží. Jak důmyslné. Představme si analogicky, jak by asi reagovala komise pro udělení medailí za trojboj na argument, že XY sice neumí plavat, ale zato výborně běhá a jezdí na kole, a měl by tedy být omedailován.“

Prof. vs prof. vs prof.

Stěží bude někdo pochybovat o tom, že profesor gymnaziální je něco docela jiného než profesor univerzitní – a to jak co se týče znalostí, tak společenského postavení (vše doporučí k přečtení článek M. Strnada v ŽUP 9, č. 10, 19. 11. 1999, s. 10). Totéž samozřejmě platí mezi profesorem z Harvardu a, abych nikoho neuzrázil, profesorem z nějaké obskurní balkánské či východoevropské zemičky.

Povolání „vědec“ je v ČR tradičně druhým (samozřejmě za „lékařem“) na žebříčku „Prestiž povolání“ (Tisková zpráva z 20. 10. 2006, Sociologický ústav AV ČR). „Učitel na vysoké škole“ je pak na třetím místě. Toto pořadí je logické: zatímco vědci poznání rozšiřují, učitelé jej pouze předávají. Dokážu si představit, že na některých fakultách, třeba pedagogických, by publikační produktivita na vysoké mezinárodní úrovni nebyla nutnou podmínkou udělení titulu doc. nebo prof. Pak by ovšem nebylo od věci odlišit prof. z PŘF, tedy titul, který by měl vysoce odlišit od spíčkové mezinárodní úrovně práce daného nositele, od prof. z PdF, který by informoval o tom, že jde o pouhého učitele místního významu.

Ostatní kritéria

Samozřejmě netvrdím, že IF a citace jsou jediným měřítkem kvality vědecké práce. Významné jsou i kapitoly v knihách (samozřejmě ne českých), vědecké monografie (vydané prestižními zahraničními nakladatelstvími) nebo učebnice (zvláště ty vydané mimo Českou republiku).

Dokončení ze str. 7

Vysokou hodnotu může mít i neimpaktní článek – ale pouze je-li hojně citován (takové případy jsou sice zcela unikátní, avšak existují).

Mezi titulová kritéria by jistě neměla patřit jiná než čestná členství ve vědeckých společnostech (běžné členství se většinou získává za členské poplatky, ne za vědecké kvality). Pochybné je též kritérium monografie – jejich vydání totiž často platí autoři a v monografiích a knihách často končí z nouze práce, která „neprošla“ standardním recenzním řízením v časopisech. Taktéž počet a/nebo velikost grantů říkájící pramálo, neboť řada badatelů plytvá grantovými prostředky bez ztelných výsledků – náš „stát platí špatné vědce“ (Hospodářské noviny, 24. 8. 2007). Přesto tyto neproduktivní pseudo-vědci dostávají opakovaně granty od GA ČR a jiných agentur – zda za tím stojí naivita a nekvalifikovanost komisí, nebo „vyšší zájem“ (protektce a nepotismus), raději nebudu ani hádat. Sám si nejvíc vážím badatelů, kteří dokážou produkovat fascinující výsledky s minimálními náklady. Ostatně o peníze „v první řadě skutečně nejde; jsou snad prostředkem, ale rozhodně nikoli cílem. Lidé musí být hodnoceni nikoli za svůj příspěvek na poli finančním, ale intelektuálním: za objev a dobrý nápad a za jeho sdělení ostatním.“ (T. Herben: Etuda k hodnocení vědecké práce. <http://www.natur.cuni.cz/~herben/index.html>).

Oproti tomu mezi kritérii zvolenými na PŘF UP postrádám to, co o vědecké erudici a pověsti vypovídá také – členství v redakčních radách prestižních odborných periodik a zvané přednášky na konferencích, univerzitách a vědeckých ústavech. Neměla by samozřejmě chybět činnost popularizační, která je morální povinností každého, kdo využívá prostředky daňových poplatníků.

Existuje jistě i řada dalších potenciálních kritérií, např. zahraniční pobyty a spolupráce. Ty však mají malou váhu, nevedou-li k publikovaným výsledkům. Pokud vedou, je potřebná informace obsažena už v počtu a kvalitě publikací a počet plus délka zahraničních pobytů pak už nemůže z principu poskytnout žádnou informaci navíc. Jak přesně poznamenal kolega K. Weidinger: „Publikující pečivál je přínosnější než nepišící světoběžník.“

I komise musejí mít zodpovědnost

Přísné požadavky by ovšem měly být kladeny i na členy komisí. Měla by být explicitně zakázána účast v komisích při hlasování pracovníků katedry nebo laboratoře, kde byla obhajovaná práce vypracována. Totéž se samozřejmě týká rodinných příslušníků. Dále by mělo být jasně uvedeno, že oponentské posudky musejí být vypracovány na zahraničním pracovišti, které samozřejmě nemá žádné pracovní či jiné vztahy s uchazečem (tedy žádní spoluautoři apod.). Situace, kdy titul díky nezodpovědné práci komisí dostanou lidé s minimálními vědeckými výsledky, je zcela neúnosná.

Navíc ani neexistují (nebo nejsou uplatňovány?) mechanismy, které by mohly vést k nápravě v případě neoprávněného udělení titulu. Je tedy nutné, aby byly navrženy a schváleny konkrétní a účinné právní mechanismy umožňující 1. odebrání chybně přidělených titulů a 2. penalizaci členů komisí, kteří často i opakovaně odsouhlasili přidělení titulů v řízeních, která neměla být ani zahájena. Samozřejmě ideálnějším řešením by byla prevence, tedy nastavení pravidel hry tak, aby nebylo možné podvádět, např. nechat „projít“ uchazeče, který vědecky neexistuje (tj. nenajdeme ho na Web of Science).

Arogantnímu přehlížení jak všeobecně uznávaných nepsaných názorů o tom, co to je kvalitní vědecká práce, tak schválených pravidel pro udělování titulů, které najdete v oficiálních materiálech každé univerzity, je třeba zamezit. Titulové komise vyrábějí problémy na desítky let dopředu – neschopné pracovníky, kteří budou blokovat svá místa vědecky výkonnějším potenciálním zaměstnancům a budou škodit i ve vjuce.

Doc. T. Grim, Katedra zoologie a Ornitologická laboratoř PŘF UP

9. LISTOPADU

Maraton čínskému filmu. Filmový maraton. FF UP (Křížkovského 8), U1.

6. pracovní konference III. interní kliniky. RCO.

RNDr. J. Ponec, CSc.: Digitální fotografie. Přednáška v rámci Týdne vědy v Olomouci, 16 hod. PŘF UP (tř. Svobody 26), zasedací místnost, 16 hod.

10. LISTOPADU

Eutanázie versus Palliativní medicína. VIII. bioetická konference MSKA Olomouc. Velký sál Arcibiskupského paláce, od 9 hod.

12. LISTOPADU

Dr. A. G. Smoljaninov (Institut speciální pedagogiky a psychologie v Kyjevě): **Nové metody psychologické korekce a komplexní rehabilitace osob s dětskou mozkovou obrnou, autismem a vícenásobným postižením, se zaměřením na neurokinezioterapii, hippoterapii a delfinoterapii.** PdF UP, aula, 11 hod.

12.–13. LISTOPADU

Ozvěny Festivalu Mezipatra 2007. UC UP, Filmový sál.

13. LISTOPADU

Hudba v Olomouci a na střední Moravě. Konference. UC UP, Posluchárna R. Smetany, od 8 hod.

Prof. H. Länger (TU Wien): Polynomial permutations on finite lattices with an antitone involution. Seminář z univerzální algebry a uspořádaných množin. PŘF UP (Tomkova 40), posluchárna č. 301, 13 hod.

Prof. J. Kadrnožka, CSc.: Globální oteplování. Beseda. Arcidiecézní muzeum, Mozarteum, 17 hod.

13.–17. LISTOPADU

Festival Křížovatky Olomouc 2007. Multizánrový festival napříč středoevropskou kulturou. UC UP, Divadelní a Filmový sál.

13.–18. LISTOPADU

Výstava filmových plakátů Rainera Wernera Fassbindera. UC UP, Galerie Podkrovi.

14. LISTOPADU

Přednáškový večer Spolku lékařů v Olomouci. II. interní klinika FN a LF UP Olomouc. TÚ LF UP, 16 hod.

Mgr. M. Dančák, Ph.D. (PŘF UP): Flóra a vegetace Bornea. Přednáška. PŘF UP (Šlechtitelů 11), velký přednáškový sál, 16.30 hod.

GIS Day 2007. Popularizační přednášky pro střední školy. PŘF UP (tř. Svobody 26).

D. Puchnarová, hostem Klubu přátel výtvarného umění. Beseda. Muzeum umění, 17 hod.

14.–15. LISTOPADU

Prezentace vybraných diplomových prací z matematiky. PdF UP, Katedra matematiky, posluchárna P25, 14 hod.

Zaostřeno na rakouský film I. Filmová přehlídka. UC UP, Filmový sál.

14.–17. LISTOPADU

V. mezinárodní konference Pohyb a zdraví. FTK UP. (Další aktuální informace viz www.upol.cz)

-red-

Děs a bída UP poosmě – Nevěřte nikomu, komu je přes 30 a není na WoSu!

Motto: „Formulace ekologických hypotéz sahá od naprosto stupidních až po ty, které přinášejí hluboký vhled do problému. ... Okrajově informativní hypotézy typu „Hnízdění úspěch bude stoupat s velikostí lesní plochy“ mohou naznačit, jaký proces za sledovaným jevem stojí, když je někdo publikuje poprvé, ale sotva stojí za 200 řádků v časopise – a už vůbec ne za 20 stran, což je typické –, když o nich někdo píše podesáté, pojedenačty, podvanácté... Příliš velká část ekologického výzkumu probíhá pod nálepkou „Já taky!“. Navzdory desítkám předešlých studií potravy jelena v jiných státech a sezonách se můžeme setkat s rozvláčným ekologickým článkem, který začíná slovy „Podzimní potravní zvyky jelence běloocasého zatím ve státě Maine nikdo nestudoval, proto jsem...“. Ověření nálezů předešlých studií je žádoucí a o tom, nakolik je studovaný jev obecný, je dobré vědět, a tak si taková práce možná i zaslouží být publikována jako krátká zpráva. Standardem v ekologii je však další zdoluhavý článek, plný vaty, která přidává jen málo k tomu, co už bylo o tématu X u druhu Y v oblasti Z napsáno v tuctech jiných publikací...“

R. J. O'Connor 2000: Why ecology lags behind biology. *The Scientist* 14: 35–37

Kvalitním absolventem se student nestává jen tím, že projde houštím přednášek a peklem zkoušek. Snad ještě důležitější roli hraje zpracování bakalářské a diplomové práce. Nejde o to, že by mu v praxi bylo diplomové téma k něčemu samo o sobě (to sice může být, ale spíše vzácně). Řešení zadaného výzkumného tématu by totiž mělo studenta naučit všeobecným dovednostem, které potřebuje úplně každý obyvatel dnešní informační společnosti – sledovat literární a jiné mediální zdroje, kriticky je analyzovat, získávat vlastní data, prezentovat výsledky, argumentačně přesvědčovat atd. I proto je výběr školitele významný a může mít dalekosáhlé následky pro budoucnost absolventa.

Jak si vybrat školitele?

Výstížnou odpověď na tuto otázku přesně uvádí T. Opatrný (viz ŽUP 9/č. 3, str. 6). Zde bych rád zdůraznil pár dalších důležitých aspektů (bez nároku na úplnost).

Akademický titul by při výběru školitele neměl hrát roli vůbec. Vzhledem k tomu, jak gumová jsou kritéria na jejich udělování, říká titul u odborných schopnostech nositele v České republice velmi málo (sám titul používám jen „pasivně“ – např. když mi jej redakce ŽUP ke jménu zavile připsuje).

Má-li mít diplomová práce solidní úroveň, musí jí věst školitel, který má s podobnou prací – tedy výzkumem – zkušenost. Odborníkem se člověk samozřejmě nestává tím, že si přečte o výsledcích ostatních. Odborníkem se člověk stává pouze tím, že 1. sám aktivně badá a 2. badá úspěšně. Stejně jako se schopnost opravdu dobře běhat nepozná u obecních přeborech, ale na olympiádě, tak se schopnost úspěšně a kvalitně

badat nepozná podle publikací v lokálních časopisech. Základním a neoddiskutovatelným kritériem jsou impaktové (IF) časopisy. Jednoduše proto, že každý kvalitní časopis má svůj IF. Bude-li vám tedy potenciální diplomový vedoucí tvrdit, že publikuje kvalitní výsledky v přírodovědném časopise, který je dobrý či dokonce prestižní, ale nemá IF, můžete se mu s klidným srdcem vysmát. Stále jsme bohužel v situaci, kdy mnozí vnímají publikování v časopise XY jako úspěch, zatímco být podepsán pod článkem v téměř periodiku považují ti, kdo v oboru něco znamenají, spíše za ostudu. IF je důležitý ne proto, že se počítá z průměrné citovanosti článku v daném časopise, ale proto, že čím vyšší IF, tím větší konkurence od ostatních autorů (a často i vyšší podíl odmítnutých rukopisů). Ty méně kvalitní se recenzními řízeními propadají z kvalitních vysoce impaktových časopisů do nekvalitního impaktového detritu. Právě tento tvrdý selekční proces je zárukou kvality.

Kvantita nemůže nikdy nahradit kvalitu. Zjistíte-li, že jeden potenciální vedoucí má 100 článků, zatímco druhý má „jen“ 10 článků, nemůžete z toho vyvodit, že ten první je „lepší“ než ten druhý – často to bývá právě naopak. I proto se nezajímejte o celkový počet článků, ani celkový počet impaktových článků. Věnujte pozornost tomu, v jakých časopisech váš potenciální vedoucí publikuje a především citovanosti jeho prací (samozřejmě s ohledem na stáří článku!). Je úplně jedno, jestli někdo publikoval v časopise s IF 0.3 (tedy v kategorii lidově známé jako „Loseriana & Niemandiana“) článků deset, padesát, nebo sto. Takovéto „levné“ body za snadné proklouznutí recenzním řízením se nepočítají. Pokud se vašemu potenciálnímu

vedoucímu nepodařilo publikovat v časopisech, které jsou v rámci jeho oboru na „špičce“ (tj. třeba v horní čtvrtině časopisů s nejvyšším IF v rámci oboru), jeho její práce asi za moc nestojí.

Důležitá je samozřejmě novost tématu. Opakování již vybadaného je přijatelné – ale v žádném případě by nemělo být samozřejmostí! – v tématech bakalářských a diplomových prací. Naopak je trapné, aby články typu „já taky!“ (viz motto) dominovaly v pracích disertačních, habilitačních a profesorských (viz ŽUP 17/č. 6, str. 8 a 17/č. 7, str. 7–8). I proto se hodí prolustrovat si potenciální školitele na WoS, jak to doporučuje T. Opatrný ve výše zmíněném textu (viz také ŽUP 9/č. 5, str. 5).

Zvláště opatrný bych byl, když vám bude potenciální školitel tvrdit, že články na WoS sice nemá, ale 1. zaručeně dělá na tématu, kterým za chvíli prorazí do světové špičky a/nebo 2. se tomu tématu věnuje sám na celém širém světě, a proto, že v oboru už nikdo další nedělá, není citován (je to na hranici uvěřitelnosti, ale i s takovýmto názorem jsem se už setkal!). Ad (1): Nevěřte na geniální outsidersy, typicky to jsou žvanilové, kterým chybí přehled v oboru i sebereflexe. Ad (2): Pamatujte: věda není o jednotlivostech, ale obecnostech. Žádné téma, které si zaslouží badatelskou pozornost, nemůže nenavazovat na jiná témata a nemůže nemít dopad na příbuzné obory. Jak třetě píše J. Hošek v nedávno vydané knížce Saola: „Pokud se ve vědě kolem nějaké otázky rozhostí mlčení, neznamená to, že je zodpovězena, ale že prostě nikoho nezajímá“.

Pochopitelně existují popisná témata výzkumu, jehož výstup nebude kromě autora už nikoho dalšího zajímat. V zelené biologii jde o popisné práce typu „Květena Jindřichohradištska se zvláštním zřetelem k okolí Kardašovy Řečice“. Netvrdím, že by takové práce neměly vznikat, ale to, že by zásadně neměly vznikat na univerzitách, a už vůbec ne na univerzitách, které chtějí patřit mezi výzkumné univerzity (poněvadž popisné práce tak jako tak vznikají v rámci biologických olympiád na gymnáziích). Zvolením tématu podobné kategorie jako studenti ztrácejí čas, nic nového se nenaučíte a v praxi se těžko uplatníte.

Hlavní autor, spoluautor, nebo „do poděkování“?

V okamžiku, kdy výsledkem vaší práce se školitelem je něco zajímavého a publikovatelného, může začít noční můra, s níž se snad setkal každý badatel – problém spoluautorství. Vědci jsou cháska ješitná a o autorství se buď dělit nechťejí, nebo je naopak nabízejí – samozřejmě ne z lásky k bližnímu, ale kvůli oplacení (mimořadně, právě proto je nutné brát při hodnocení uchazečů o akademické tituly ne počet článků, ale i řadu dalších doplňujících ukazatelů včetně počtu spoluautorů – viz ŽUP 17/č. 7, str. 7–8). Nepřekvapivě dochází ke konfliktům, kdy se jména přesouvají nejen v seznamu autorů, ale i mezi kolonkou „autoři“ a „poděkování“. Kromě jasného a všeobecně uznávaného pravidla „Kdo píše rukopis, je prvním autorem, bez ohledu na jeho ostatní příspěvek ke studii“ badatelé v dalších otázkách autorství často tápou.

Přitom existuje vodítko – „Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals“ – které jasně specifikuje, jaký přínos pro spoluautorství stačí, a jaký ne (<http://www.icmje.org/index.html>). Stručně shrnuto: **Za autora se považuje ten, kdo k dané studii významně myšlenkově přispěl, tedy vymyslel hypotézu a designoval experimenty, získával a analyzoval data**

Pár slov o Žurnálu UP

Žurnál UP se dožil sedmnáctého ročníku. Je dítkem Listopadové revoluce na naší univerzitě a během let změnil svůj vzhled i obsah. Z původního dvoulistového oznamovatele směrnic, pokynů a různých akcí fakultám a pracovním se proměnil v informační prostředek víceméně ustáleného obsahu a vzhledu. Jeho účel se však během let nezměnil – být pojítkem mezi fakultami, pracovišti, veřejností, prostředkem vlnivé a přátelské otevřenosti. Přispívají do něj pracovníci univerzity obce – akademičtí i neakademičtí, občas i studenti. A to dobrovolně, bez honoráře. Patří jim za to dík. V dnešní době všeobecného honu za peněží to něco znamená.

Žurnál je „podnikovým“ časopisem UP. Od svého vzniku však funguje v podstatě nezávisle, bez jakékoli cenzury ze strany vedení univerzity. Jistá autocenzura tu ovšem působí, jakpak by ne. Vždyť v redakci a redakční radě ŽUP jsou lidé, kteří svou alma mater mají rádi, těší se z jejich úspěchů a záleží jim na jejím dobrém jménu.

Žurnál otiškuje prakticky všechno, co jeho redakce dostane a týká se naší univerzity. Je tedy určitým měřítkem a obrazem ochoty univerzity obce ke komunikaci, její vůle nebyť v izolaci, oslovit veřejnost a dozvědět se, co se děje na fakultách, pracovištích a dalších složkách UP. Vážíme si toho, že se v Žurnálu objevují práce jen častěji články akademických funkcionářů. Čtenáře může zajímat, že Žurnál je rozeslán Ministerstvu školství, vysokým školám, olomoucké radnici, krajskému úřadu, regionálním médiím, místním gymnáziím a dalším institucím. Stává se, že zpráva v Žurnálu je podnětem a uplatní se v tisku, rozhlasu nebo televizi. Nemělo by se ale stávat, že redakce ŽUP se dovidá o nějaké události na UP až ze státních médií.

Žurnál je vlastně kronikou porevolučního vývoje UP. Šestnáct svazků dosud vydaných ročníků (každý o cca 32 číslech) a uložených v Archivu UP může být zdrojem informací historikům českého vysokého školství o skvělém rozvoji i problémech naší univerzity v podmínkách svobodného a demokratického státu.

Všichni víme, že univerzita je svou podstatou, historicky, institucí konzervativní. Ctí tradici a ke změnám a novotám přistupuje zdrženlivě a spíše váhavě. Jáká je to výhoda či nevýhoda v prostoru evropských vysokých škol, vědí patrně ti, kdo porovnávají funkční strukturu a úroveň naší alma mater se zahraničními univerzitami. Nerozhodně se někdo z povolanych o tom napsat? Žurnál by uvalil více článků o výsledcích kateder, ústavů, klinik i ostatních pracovišť UP na poli modernizace, inovace, stylu řízení, o pracovní produktivitě a kvalitě dosažených výsledků, o zkušenostech ze zahraničních stáží, o úspěších jednotlivců a skupin ve vědách a umění, sportu atp. Byly by určité povzbudivé a leckde i radostné.

Chťel bych ještě říci, že doba nedostatku příspěvků v Žurnálu již minula. Naopak, obě redaktorky mívají leckdy problém, jak do chystaného čísla vměstnat texty s neodkladným, opravdu aktuálním obsahem. Stále ovšem trvá nouze o příspěvky napsané čtivě, srozumitelně, bez použití slovní vaty, suchého jazyka či dlouhých, mnohařádkových souvětí. Není v možnostech redakce všechny texty vždy přepracovávat, v krajních případech je lze pouze krátit. Ostatně i drobná úprava a redakční krácení textu budi mnohdy nevoli a zvyšuje některým autorům krevní tlak.

Prof. M. Hejtmánek, předseda redakční rady ŽUP

Dokončení na str. 8

Proč jsou studenti stále méně gramotní?

Nejdříve bych chtěl odmítnout argumenty typu – to za našich mladých let nebyvalo... aby student nevěděl to či ono. V očích a představách starých bývali mladí skoro vzdělanější, než bývali oni ve svých mladých letech. Daly by se shledat důvody, proč si staří tohle myslí; důvody povětšinou subjektivní, o nic objektivního se neopírající. Diskuse na tohle téma představuje mezigenerační seriál tekoucí novodobou historií už stovky let.

V oné diskusi se objevil nový fenomén. Vlastně ne úplně nový, existoval vždycky. Nová je jeho kvantita. Tou je skutečnost, že demografie vzdělávání nabírá v posledních několika málo desítkách let tempo přírůstků studentů na středních i vysokých školách předtím nebývalé. Česká postkomunistická společnost tím reaguje na jisté objektivní potřeby vyvolané nutností dohánět západní svět – ale také na důvody politické, ve snaze napodobovat jisté znaky společenského dospívání, považované za parametry demokracie; s plánováním společenských potřeb se z vaničky se špičkovou vodou vylévá i dítě racionálního řízení. Jakkoli je dnes každý třetí Čech manažerem absolvovalším kratší či delší kurz žvandání o managementu, slovo řízení působí staromilsky až zpátečnický. Kolik potřebuje společnost jakých odborníků? – to je otázka, kterou si zakazuje vyslovit i ministerstvo školství a tělocviku, za

produkcí takových odborníků odpovědné. Oficiální filozofie zřejmě říká, že tuto potřebu určí trh. Samozřejmě za několik let, snad pět, snad deset či dvacet. Je to podobné, jako když se generálové připravují na příští válku, využívající poznatků z války minulé.

Vzdělávací politiku, pokud jde o její demografickou část, určuje konfrontace dvou procesů – zájem o studium toho kterého oboru na jedné straně a kapacity škol, vzdělávání nabízejících, na straně druhé. České vysoké i střední školy dnes ještě předstírají, že uchazeče o studium testují; jejich znalosti a schopnosti. Pravda je taková, že testování probíhá jenom v té míře, v jaké to dovoluje převis poptávky nad nabídkou. Pro oba typy škol je rozhodujícím kritériem potřeba naplnit jejich kapacity; proto vezmou všechno, aby svou kapacitu využili. Existence soukromých škol způsobuje, že selekce podle kvality uchazečů se stává fikcí, o výběru se mluví jenom proto, aby to nevypadalo tak zoufale.

Objektivní důvody dnešní situace podává pohled na inteligenci křivku; na vzdělávací rozdělení inteligence v populaci uchazečů o studium. Rozdíl oproti minulosti je podstatný; kde se ještě před sto lety pracovalo se subjekty z pravého konce škály, s oblastí jedinců s vysokou inteligencí, musí dnešní vysoké školy sahat k průměru, a střední školy až hluboko do oblasti podprůměrných. Protože mít dostatek studentů je pro školy otázkou života a smrti, musí nutně snižovat požadavky na studenty kladené. Nemohou si dovolit zbavovat se jich. Rozdělení populace uchazečů o studium podle inteligence je velice blízké jejímu rozdělení podle schopnosti abstraktně myslet. Ta pozitivně koreluje se vztahem k matematice a disciplinám přírodovědným a technickým, které matematika a logika podporují. Tím, že střední i vysoké školy nabírají uchazeče z oblasti nezájmu o matematiku a logiku, klesá i zájem o studium na školách, kde je talent u abstraktnímu myšlení nutností. Už několik let školy takový nezajem registrují. Zatímco se koná nával na školy abstraktně nenáročné, na práva, psychologii a nejrůznější studia humanitní, která úspěšně zvládnout si troufá i nevalný žák, obory s ingerencí matematiky a logiky zejí prázdnotou. Manifestuje se to dokonce i nezajmem o studium matematiky a přírodních věd v samotných učitelstevských oborech. S jistým časovým odstupem se to nutně podepíše na klesající kvalitě učitelů, kterážto sestupná spirála se bude dále roztlačet. Pořád ještě se ze slovníku nevytratil pojem elita. Jde o slovo používané v jistých kontextech – třeba elita politická. Myslím, že už nikdo nespojuje s takovou elitou pojem elita intelektuální. Jde o elity finanční a razantní bažením po moci. Časem bude jistě docházet k pokračujícímu rozměňování pojmu gramotnosti – v USA je gramotnost definována jako schopnost bezchybně vyplnit formulář daňového přiznání.

Prof. S. Komenda

Děs a bída UP po smé...

Dokončení ze str. 7

a psal rukopis. V ideálním případě by se každý z autorů měl podílet na každém z těchto kroků. V reálném světě se práce často dělí podle specializace spoluautorů, ale klíčem k autorství je myšlenkový přínos, nikoli mechanická práce podle pokynů něhoho jiného. Jak se zdůrazňuje v přehledu požadavků biomedicínských časopisů „pouhé financování, sběr dat nebo jen obecný dohled nad výzkumnou skupinou nejsou důvodem ke spoluautorství“. Každý z autorů musí být navíc schopen studii veřejně prezentovat, vysvětlit a obhájit.

Aplikace těchto kritérií na diplomky mi připadá poměrně přímočarý. Uvedu alespoň dva extrémní případy (tedy ty méně konfliktní, a tudíž snadno řešitelné). 1. Student přijde s vlastním návrhem výzkumu, sesbírá většinu nebo všechna data, zanalyzuje je statisticky, napíše první verzi rukopisu. Školitel poradí s designem studie, poskytuje konzultace, případně opraví statistiku a okomentuje rukopis. Závěr: student by měl být jediným autorem článku, školitel patří do poděkování. 2. Školitel vypíše téma, naplánuje design studie, zanalyzuje data, napíše rukopis. Student sesbírá data, nepřispěje ke studii po myšlenkové stránce, rukopis nepíše (neumí třeba anglicky), nebo jen „doladí“. Závěr: školitel je jediným autorem článku, student patří do poděkování.

Samozřejmě, že většina případů bude – jak už to tak u organických systémů od měňavky po studenta bývá – někde napůl. V každém případě ale máme jasné vodítko – pouhý „sběr dat...“ není důvodem ke spoluautorství. Na vědecké práci se cení schopnost vymyslet nové hypotézy, postupy či metodiky, ne práce stylu „cvičená polo-opice“. Podobně jako tomu bývá u solidní spolupráce mezi vědci, měli by se vždy školitel s diplomantem jasné dohodnout na dělbě práce i na dělbě autorství potenciálního publikačního výstupu.

Doc. T. Grim, Katedra zoologie a Ornitologická laboratoř PŘF UP

Pozn. red.: „Zavilost“ redakce, resp. uplatňované pravidlo uvádět u všech autorů jejich hlavní tituly jednotně, vyplývá ze zkušenosti, že míra lpění na údajích před a za jménem je mezi členy akademické obce UP velmi různá až protikladná.

14.–17. LISTOPADU

V. mezinárodní konference *Pohyb a zdraví*. FTK.

19. LISTOPADU

LA ROSA ENFLORRECE – *Růže rozkvétá*. UC UP, Kaple Božího Těla, 19 hod.

19.–20. LISTOPADU

Zaostřeno na rakouský film II. UC UP, Filmový sál. Více na www.pastichefilmz.org_blank.

20. LISTOPADU

JUDr. T. Kraus: *Holocaust z pohledu české židovské zkušenosti*. Přednáškový sál (tř. 1. máje 5), 17 hod.

Diplomový klavírní koncert L. Zapletalové. UC UP, Kaple Božího Těla, 18 hod.

Prof. S. Corduas: *Po stopách nezachytitelného autorského stylu Bohumila Hrabala*. FF UP, Katedra bohemistiky, učebna č 18, 18.30 hod.

A. Stroganov: *Ornitologie*. Malá scéna Zlín. UC UP, Divadelní sál, 19.30 hod.

21. LISTOPADU

Přístup k osobám se specifickými potřebami v zemích EU z pohledu vzdělávání dospělých. Konference. PdF UP, aula, 9 hod.

Mgr. V. Joza (Katedra botaniky PŘF JU): *Duby(Quercus) v přírodě ČR – první přiblížení*. Přednáška. PŘF UP (Slechtitelů 11), velký přednáškový sál, 16.30 hod.

Pocta sv. Cecilii. UC UP, Kaple Božího Těla, 18 hod.

Paraplíčka z Cherbourgu. Filmový klub. UC UP, Filmový sál, 20 hod.

Sto zvířat – nové CD: *Rozptýlení pro pozůstalé*. U-klub, 20 hod.

22. LISTOPADU

Moravský kazuistický seminář. Seminář. Posluchárna Neurologické kliniky FNO, 15–19 hod.

22.–23. LISTOPADU

Festival vzdělávání dospělých AEDUCA 2007. UC UP.

Platónovo Symposium v antické tradici. Konference.

Olomoucký fyzikální kaleidoskop. Seminář pro středoškolačky. PŘF UP (tř. 17. listopadu 50), 9 hod.

Angličtina na 1. stupni ZŠ. ZŠ. Britské centrum, 9 hod.

-red-

Brus jazyka českého

Zajímavosti

Některé slovní obraty jsou typické spíš pro mluvenou řeč a v psaném textu se vyskytují sporadicky. Jedním takovým slovním spojením, kterým přednášející uvádí příkladový materiál nebo poznámku na okraj, je konkrétní obrat „pro vaši zajímavost“. Jako by tím říkal, že se mu posluchači (posluchačky) jeví zvlášť zajímaví, a proto jim ještě něco řekne. To ale (snad) nemá na mysli. Zajímavý by měl být obsah uváděného sdělení, přednášející ho sděluje posluchačům pro zajímavost věci. Spojení „pro vaši zajímavost“ nesprávným způsobem zřejmě naznačuje, že to, co teď přednášející řekne, bude jistě posluchače zajímat. Nebo že to aspoň předpokládá.

Jak tedy vložit do výkladu a vypíchnout nějakou zajímavost? Pokud chce přednášející jen sdělit poznámku na okraj, pak ji uvede slovy „pro zajímavost:“ s intonační dvojitkou před vlastním sdělením. Chce-li však atakovat posluchače, pak má řadu možností, např. „mohlo by vás zajímat, že...“, „bude vás zajímat, že...“, „mělo by vás zajímat, že...“.

Horší je, pokud je fráze „pro vaši zajímavost“ následovaná pokračováním nezajímavého výkladu pouhým výplňkovým obratem, při němž si posluchači dělají čárky, kolikrát jej přednášející použil.

-purista-

Děs a bída UP podeváté – Bez penalizací kvalitu zvyšovat nelze

„Každý vysokoškolský učitel musí k rozvoji oboru aktivně přispívat. Jinak nezíská autoritu v očích studentů a nadhled, který mu umožní přesvědčivý pedagogický výkon. Tvůrčí práci vysokoškolského učitele proto považují za nezbytný předpoklad kvalitní pedagogické práce.“

J. Uhlíř 2006: Vědci, technici a učitelé – jen z tradice žít nelze. Vesmír 85(9): 506.

Na PřF UP se čas od času znovu rozvíří debata o tom, jestli opravdu všichni tam zaměstnaní pedagogové mají vědecky publikovat. Někteří učitelé si zřejmě nevěšili, že pracují na Přírodovědecké fakultě. I kdyby se jejich pracoviště nazývalo jinak, je tu jeden významný fakt: PřF UP se oficiálně prezentuje jako tzv. „výzkumná fakulta“ – „obecnou deklaraci o přechodu ke „kvalitativní“ univerzitě obsahují i základní koncepční dokumenty UP“, jak uvádí P. Urbáček (ŽUP 16/č. 15, str. 8). Pak jsou ovšem debaty o (ne)potřebě výzkumné činnosti jejich zaměstnanců bezpředmětné. Pokud někomu výzkum nevyhovuje a baví ho jen učit, musí jednoduše odejít na tzv. „učiči univerzitu“. UP, nebo alespoň PřF UP, není učiči univerzita resp. fakulta.

Samotný fakt, že o takovýchto tématech se diskutuje a hlasuje (viz ŽUP 16/č. 29, str. 2) téměř dvě dekády po „revoluci“, leccos o UP vyovídá. Jak by asi tak mělo dopadnout hlasování o přírodovědecké fakultě? To by možná mělo smysl, kdyby se tato fakulta zvala „Fakulta kochání se přírodními krásami“.

Neschopný badatel je zpravidla i mizerným přednášejícím

Těm, kteří normálně pracují, jak se sluší na zaměstnance výzkumné univerzity/fakulty, se předem omlouvám – v následující úvaze půjde o samé triviality a samozřejmosti. Domnívám se však, že studentům by následující poznatky mohly přijít k duhu – kdyby mi někdo tyto záležitosti vysvětlil v době, když jsem začínal studovat a pracovat na diplomce, byl bych dnes mnohem dál.

Důvody, proč vůbec publikovat, jsou jasné: „**Pokud nejsou výsledky výzkumu zveřejněny... pak tento výzkum nemusel vůbec proběhnout.** Pokud někdo badá a financuje svou výzkumnou práci z veřejných zdrojů a nepublikuje výsledky, jeho práce není vědou, ale jen uspokojením vlastního zájmu, vlastního hobby“ (M. Mašláň, ŽUP 14/č. 19, str. 4). Hezká slova, ale proč se na UP neprosazují do praxe?

Je pozoruhodné, jak často se lze setkat s názorem „výborný badatel může být mizerným přednášejícím“, zatímco neméně pravdivý (a v reálu mnohem častěji naplněný) názor „neschopný badatel může být mizerným přednášejícím“ prakticky nezaznívá. Kvalita a kvantita vědecké práce se nevyhnutelně promítá i do kvality přednášek. Požadavky dnešních odborných časopisů přímo nutí člověka, aby sledoval aktuální směry v oboru. Není divu, že úspěšně publikující pedagogové mají většinou obsahově aktuální přednášky, ať už učí cokoli – zvyk je železná košile. A než říkat to, co se vědělo před 20 lety, to už je lepší mít.

Základní výzkum na solidní úrovni pro amatéry (v dobrém slova smyslu) z technických a finančních důvodů zpravidla nepřipadá v úvahu: nejde jen o nutnou technickou vybavení (i pro relativně levnou zelenou biologii v řádech statisíců Kč ročně), ale i o informační zájem amatérům normálně nedostupné (předplatné časopisů a databází v řádech milionů Kč). I z tohoto důvodu je hanebné, pokud pracovní místa na univerzitách blokují „pracovníci“, kteří žádný solidní výzkum nedělají (resp. se zabývají popisnými tématy, které žádnou institucionální a finanční podporu nepotřebují – o tom, že taková témata, jako třeba inventarizace, není třeba nijak podporovat, jasně svědčí fakt, že je zcela běžné řešit studenti gymnázii a další amatéři, kteří žádné granty dostávat nemůžou). Vrcholem ostudy je pak skutečnost, že někteří amatéři, kteří si výzkum

platí z vlastní kapsy, mají nesrovnatelně lepší výsledky, než někteří univerzitní pseudo-vědci! Šlo by uvést i tuzemské příklady, ale abych nenadržoval někomu z ČR, uvedu jako příklad finského gymnaziálního učitele J. Rutilu, jehož výsledky se objevují v takových časopisech jako Proc. R. Soc. Lond. B nebo Behav. Ecol. Sociobiol. – kolik českých autorů v časopisech této kategorie publikuje?

Úroveň vědecké práce má zásadní vliv i na vedení diplomantů či doktorandů (ŽUP 17/č. 9, str. 7–8). Člověk ani nemusí být bůhvíjak bystrozrakým pozorovatelem, aby si všiml, že studenti, kteří vypustí duchaplnou poznámku – „vám se to publikuje, ale na mých [doplňte jméno rostliny či živočicha] se dá dělat jen inventarizace a popisná práce“ nebo „nejnovější doporučenou literaturu mám z roku 1992“ – jsou vedeni pedagogy, kteří za celou svou „kariéru“ nebyli schopni publikovat jedinou solidní vědeckou práci. Není divu, že inventarizace (tj. přehled zjištěných druhů na nějaké lokalitě) či popisy a jiné vědecky málo významné práce končí v okresních sbornících. Nevtrním, že třeba popisné práce jsou úplně bezcenné (ovšem věda není popis, věda je vysvětlení!), ale to je práce pro okresní muzeum – a univerzita by měla mít podstatně vyšší standardy. Což pro výzkumnou univerzitu platí dvojnásob.

Pokud popisné práce běžně zvládají studenti středních škol, jak ospravedlní pracovníci univerzity svůj „výkon“, který není na vyšší úrovni? Proč univerzita platí vědecky neproduktivní učitele, které poškozují její renomé, místo aby je přesunula učit na střední a základní školy? Rada našich absolventů umí víc, než mnozí učitelé z UP – proč necháváme odcházet ty první? Toto není řečnická otázka a v ŽUP je spousta místa na odpověď od těch z vedení UP, do jejichž kompetence uvedený problém patří. Současným ignorováním těchto otázek si vedoucí pracovníci škodí sami sobě a zbytečně ztrácejí důvěru.

Re- nebo ne-konkurzní řízení?

„Ale existují přece re-konkurzní řízení, ne?“ ptá se jistě mnohý čtenář. Ano, existují, ale často z uchazečů vyhrává ten méně schopný. „Leckdo známe křiklavé případy, kdy podle všech objektivních kritérií lepší uchazeč nebyl přijat, protože bylo místo „předem obsazené“. [Proto je třeba] primárně vybírat nezaujaté členy do konkurzních komisí.“ (A. Petrušek, katedra ekologie, PřF UK, Praha; viz <http://www.zoologie.upol.cz/osoby/Grim/anketa.html>). Situace, kdy kritériem – a často tím rozhodujícím – v konkurzním řízení je předešlá doba strávená na daném pracovním místě, nemůže vést ke zvýšení úrovně žádného pracoviště – ať už je to výrobní obuvní nebo výrobní absolventů.

Zatím je bohužel standardem situace, kdy má spousta lidí pocit, že si odučí, jinak nic v práci nedělá a má pocit, že jsou nevyhoditelní. Důvod je poměrně zřejmý a pěkný příklad poskytují má dvě vlastní pracoviště. Kdyby zaměstnanci toho prvního, tedy Ornitologické laboratoře UP, nepublikovali, vyschl by záhy jediný zdroj jejich příjmů – výzkumné granty – a oni by skončili na dlabě. Když někteří zaměstnanci toho druhého, tedy Katedry zoologie PřF UP, nepublikují často nic, nestane se také nic – peníze na katedru tečou tak jako tak. Jak jinak má asi fungovat systém, kde o přidělování peněz rozhoduje předešlý počet studentů? Není divu, že ač se zmíněné laboratoře byly dva publikačně nevykonné pracovníci propuštěni, nestalo se tak s žádným z několika neméně neúspěšných pracovníků katedry – přitom jsou obě pracoviště vedena stejným vedoucím. Stejně tak není divu, že Ornitologická laboratoř UP je v rámci ornitologického a etologického výzkumu v ČR neúspěšnějším pracovištěm, což o Katedře zoologie UP říci nelze. Uvedený příklad pěkně ukazuje, že bez jasných penalizačních kroků kvalitu zvyšovat není možné.

Objektivní (?) důvody pro slabý vědecký výkon

Všichni známe případy, kdy pedagog učí 20 i 30 hodin týdně a pak mu samozřejmě nezbývá čas na bádní a publikování, ať už badat chce nebo nechce. Někomu to snad může vyhovovat (učení ho baví, bádní ne), ale na prvním místě by měl vždy být zájem univerzity, a ne těch, kterým vyhovuje stav neslučitelný s programovými zaměřením (PřF) UP jako výzkumné univerzity/fakulty. Je odpovědností vedoucích pracovníků, aby distribuovali „teaching load“ rovnoměrně mezi své pracovníky (a část výuky, třeba cvičení, přenesli na doktorandy, kteří mají podle studijního řádu povinnost učit také). Pokud tak nečiní, padá vina za neutěšený stav na jejich nadřazené, kteří by měli sledovat, zda je udržována rozumná rovnováha mezi pracovními povinnostmi učitelskými a badatelskými.

Populistické řeči vs. praxe

To, co jsem zde uvedl, by na jakékoli solidní zahraniční univerzitě vzbudilo podobnou reakci, jako kdybyste někoho začali přesvědčovat, že Země je kulatá a nenesou jí sloni. Povrchní čtení různých prohlášení vedení univerzity i fakult může vést k dojmům, že výše uvedené problémy se nás netýkají – naše vedení chtějí, aby akademičtí pracovníci bádní a publikovali na solidní mezinárodní úrovni (viz řada článků v ŽUP). Ve skutečnosti zeje mezi takovými prohlášeními a praxí bezedná propast. V mnoha případech zůstává jejich jediným důsledkem zanesení do nějakého nikým nečteného oficiálního dokumentu.

Často se divím, proč někdo vůbec ztrácí čas psaním článků, kde mezi nadpisem a podpisem chybí jakékoli jiné sdělení než „pojďme to udělat lépe“. Prosazuje snad někdo názor „pojďme to udělat hůř“? **Bez navržení konkrétních opatření**, která by se měla implementovat do praxe a nekompromisně prosazovat (viz minulé díly „Děsu a bídu“ a také „Olomoucká výzva jinak: Třikrát a dost“ v ŽUP 13/č. 10, str. 6), je každá výzva k zlepšení jen jalovým politickým prohlášením. Např. všechny výzvy k vyšší vědecké produktivitě jsou k ničemu, pokud nejsou jasně stanovena pravidla hry – jak **odměňování schopných**, tak **perzekuce neschopných**. Naši univerzité zoufale chybí nejen „mnohem přísnější kvalita kontroly [úrovně studentů] na výstupu“ (viz článek „Výzkumné školy – jak na ně?“, Hospodářské noviny 28.6.2007). Absence kontrolních zpětnovazebních mechanismů je totiž do očí bijící nejen ve výuce, ale i výzkumu. Naštěstí lze i tak zdánlivě číslu neměřitelné záležitosti, jako je kvalita publikací a výzkumu, hodnotit kvantitativně (viz ŽUP 17/č. 6, str. 8 a 17/č. 7, str. 7–8) – kdo si to nemyslí, měl by sdělit krasobruslařům a vinařům, že bodové a kvantitativně hodnotí nehodnotitelné, a jednájí tak vlastně neřerově.

V návaznosti na „tovární“ metaforu z článku Z. Dvořáka a M. Modrianského (ŽUP 17/č. 7, str. 7) si lze položit otázku, zda v konkurenčním prostředí lépe přežije továrna, která jen odměňuje ty nejlepší dělníky a dává standardní plat i těm neschopným (tak jako UP), nebo ta, která odměňuje schopné a ty neschopné hodí přes palubu a nahradí je schopnějšími. Správnou odpověď by snad uhádo i malé dítě. Naše pracoviště od kateder po celou univerzitu však bohužel zpravidla vedou ti, kteří sice kvalitu odměňují, ale šlendrián přehlížejí. Je to jistě nepřijemné, ale **bez penalizací kvalitu zvyšovat nelze.**

Ptáte se, kolikrát bude ještě nutné tyto zjevné fakty opakovat a tlačít na změnu současného nezodpovědného přístupu vedoucích pracovníků? Inu, nejméně do té doby, než se současný bizarní systém „fungování“ UP změní a připomínky stručně nastíněné v seriálu „Děs a bída“ se stanou neaktuální historickou kuriozitou.

Doc. T. Grim, Katedra zoologie a Ornitologická laboratoř PřF UP

Žurnál UP opět také online

Od prvního čísla nového ročníku můžete Žurnál UP opět číst nejen v jeho tištěné podobě, ale také v elektronické verzi jako Žurnál UP online. Jeho adresa je www.zurnal.upol.cz.

Děs a bída UP podesáté – Pokus o vysvětlení

Chápu rozhořčení doc. Zbořila a spol. (ŽUP 17/č. 10, str. 7) nad seriálem Děs a bída. Domnívám se, že příčinou je oboustranně nevyvážený předpoklad o tom, na jaké úrovni jsou pracoviště vnímána „zvenku“. Vím, že „chemické“ katedry (z nichž autoři reakce pocházejí) mají kvalitní badatelský výstup a cítí se – plným právem – dotčeny svým paušálním „celouniverzitním/fakultním“ přístupem. To samozřejmě nebylo mým úmyslem a za „collateral damage“ se omlouvám.

Můj výchozí předpoklad je však jiný: veřejnost nevnímá **katedry a fakulty, ale univerzity** jako celek (viz např. žebříčky prestižních světových univerzit, nikoli kateder apod.). Pak ovšem má argumentace platí – bez ohledu na tak špičkově rozvinuté obory na UP jako je např. optika, je tu řada dalších pracovišť, které stahují **univerzitu jako celek** k šedému průměru. Zdůrazňuji, že řada pro UP zostuzujících informací je veřejně přístupná (např. skrz WoS) minimálně IF publikací 13členné katedry stačí jeden – číslo 1 – prst), geologie (IF články i citace lze spočítat téměř na prstech) či ekologie, botaniky a zoologie (na poměry v oborech žádná sláva). To jsou veřejné informace, žádné vytahování „vnitřních věcí“. Netvrdím, že IF je vše, ale zvenku jsme hodnoceni především přes databáze jako je WoS, ať se nám to líbí či ne. Univerzita je vnímána jako **celek** a řetěz je právě tak silný, jako jeho nejslabší článek.

Polovinu textu Zbořila a spol. tvoří – ač ironicky míněný, přesto věcně chybný – rozbor má publikační činnosti (o „objektivitě“ textu svědčí už jeho název). Např. informace o mé citovanosti je mylná: funkce „View without self-citations“, kterou autoři použili, uvádí počet článků, které citují daného autora (53), nikoli počet citací (ten je 86, což v mém oboru není zanedbatelný rozdíl; viz také platný spodní limit PrF UP na citace u titulu profesor – 30). Kritiku své práce vítám (jak ví všichni, které neustále otravují s prosbou o zkritizování mých rukopisů, včetně seriálu Děs a bída, jež je výsledkem debat s cca 20 kolegy z českých univerzit a AV ČR), jenže nesmí být založena na omylech.

I kdyby můj publikační výkon byl roven nule, nebyl by to platný argument proti mém názorům. Zbořil

a spol. použili tradičně český způsob argumentace ve stylu „Je to exhibicionista a radikál“ a „Hlásá pravidla, která nám nesplňuje“. Takové **ad hominem argumenty**, odvádějící pozornost od **faktických tvrzení k osobě protivníka**, jsou sice emocionálně působivé, ale logicky chybné. Názory, které jsem v ŽUP uvedl, by neotřásl, ani kdyby je napsal student magisterského studia bez jedině publikace. Aby člověk prohlásil „jedna a jedna jsou dvě“, nemusí být matematikem.

I kdyby přistoupím na nelogickou argumentaci mých oponentů, lze ukázat, že jejich argument je chybný i věcně. Není totiž pravda, že „v roce 2006 jste kritérium počtu (IF) publikací nesploňoval nejen na PrF UP, ale s výjimkou JČU České Budějovice ani na žádné z univerzit, které uvádíte pro konfrontaci v ŽUP 17/6“. Zbořil a spol. přehlédli, že kritéria většiny univerzit považují za nesmyslná, takže je z mého pohledu jedno, jestli jsem je splnil, nebo ne (v 6. dílu **navrhovaná habilitační kritéria – 10 prací v předních oborových časopisech, review, min. 30 citací** – jsem splnil). Ale budíž po vašem. MU: 15–20 publikací a IF nezmínuje. Mé odborné práce v celku (24), nebo jen ty s IF (16), byly „v limitu“. UP: 20–25 a o IF opět ani zmínka. UK: „nejméně dvacet vědeckých prací“ (TG – 24), „nejméně deset v mezinárodních vědeckých časopisech“ (TG – 16) a „alespoň pět prací by mělo dosáhnout impact faktor > 0,5“ (TG – 13) (požadavky citovány z materiálu „Hodnocení uchazečů o habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem na PrF UK“).

Ač jsem počítání abstraktů mezi publikace kritizoval, může si je v mém Přehledu činnosti „čtenář se zadostiučiněním prostudovat“. Jako formální vzor mi posloužily „Podklady k habilitačnímu řízení“ předělaných uchazečů. Ač se mi nejasně formulovaná platná pravidla (např. Hlavní norma UP č. B1-06/5) nelíbila, podřídil jsem se a snažil se je dodržet. Právě proto, že si myslím, že **pravidla se mají dodržovat**, jsem navrhl jejich změnu a zdůraznil, že je třeba jejich dodržování nekompromisně prosazovat. I proto, že jsem se s Přehledem činnosti musel dlouho smolít, jsem navrhl stručnější systém, který explicitně klade důraz na kvalitu (články typu „review“, IF, ale nejen IF: „Vysokou hodnotu může mít i neimpaktové články – ale pouze je-li hojně citován“ jak jsem jasně uvedl v 7. dílu). Asi jsem dostatečně nezdůraznil, že mi jde o nastavení **minimálních** požadavků (6. díl, závěrečný odstavec), které musejí být **vždy** splněny. V rámci těchto **fakult-**

ních minim by pak samozřejmě měl každý obor své dolaďující požadavky – tak jako v Praze, na niž jsem explicitně odkazoval (5. díl, tabulka). **Oborovou omezenost hodnocení** jsem zdůraznil v dílech 5–8.

Dále jsou „recenze překladů knih uvedeny pod nosným názvem ‚Spolupráce na knižních publikacích‘... autor se snažil zalepít opravdu každou kolonku.“ Překlad a lektorování překladů zahraničních knih, které se využívají ve výuce na UP i na dalších univerzitách v ČR, pomohlo kvalitě výuky více než mnohá katastrofální skripta vydaná tamtéž (antropologie, systematická zoologie či zoogeografie).

„Mezi 17 docenty a profesory na biologických, fyzikálních a chemických oborech, které lze výstupově srovnávat, vyznívali Vaše tolik preferované aktuální statistiky nejhůře.“ Kdyby náhodou někdo nepochopil vtip: 1. Obory nelze srovnávat, neboť se liší frekvencí citovanosti, IF, prostě vším (např. Nature 376, 31. 8. 1995, str. 720). 2. Ad „docenty a profesory“ – která univerzita má stejná kritéria pro oba tituly? 3. Průměrný věk zbylých 16 osob z vašeho seznamu je 41 let, většina (10) je starší než já. Počet publikací i citací roste s věkem. Hodnocení závodníků, kteří vyběhli ze startovní čáry v jinou dobu, není právě smysluplné (což jsem zdůrazňoval v dílu 5 a 6).

Co s nutností brát při hodnocení uchazečů o tituly počet spoluautorů (z čehož nevyplývá odmítnutí týmové práce, jak to karikují Zbořil a spol.)? I kdyby někdo neuznal těžko zpochybnitelný fakt, že týmová práce je snadnější než „samotářská“, setkáme se občas bohužel i se systémem „já připsu tebe, ty připsíš mě“.

A o tom, že „ve stávajícím personálním obsazení“ Vědecká rada zaručuje kvalitu řízení, se rád nechám přesvědčit např. v právě probíhajícím řízení J. Swierada (WoS: 5 článků, 2 citace).

Mnohokrát už jsem si vyslechl „chceš-li něco měnit, musíš do komisi a rad... aby tě někdo poslouchal, musíš mít tituly a kompetence“ apod. Systém, kde se návrhy a argumenty hodnotí dle toho, **kdo** je řekl a jaký má dotyčný **titul**, je směšný. Nejlepším řešením by bylo současný kastovní titulomanický systém zrušit. Tím by alespoň zmizely pseudoargumenty „Nějaký studentík/pouhý Ph.D./ten z jiného oboru nám nebude říkat, jak máme...“. Uznávám, že takový ad hominem argument je díky sociálně adaptované lidské psychice emocionálně přesvědčivý, logicky je však irelevantní.

Doc. T. Grim, PrF UP

Brus jazyka českého

Záměna zájmen

S některými zájmeny je potíž. Že se cit pro správné použití zájmena jenž/jež, jehož/jejž, již/vytrácí, ukazují i příklady z internetové stránky Ústřední knihovny UP:

– Knihovny z ČR mohou pro své čtenáře žádat zapůjčení resp. xerokopie dokumentů, **jenž** jsou ve fondu Knihovny UP

– K dispozici je přes 400 titulů, **jenž** jsou zpřístupněny od prvního čísla vydání časopisu (retrospektiva nejstaršího titulu sahá do r. 1831).

V obou těchto případech má být náležitý tvar **jež**.

I pro rodilého českého mluvčího je dnes už nesamozřejmě užití tohoto zájmena ve 4. pádu jednotného čísla rodu ženského (slečna, již jsme již dříve zahlédli).

Ještě hůř se to má s knižním odkazem na 1. pád podstatných jmen rodu mužského (životných) v množném čísle; asi nikdo by dnes neřekl „studenti, již navštěvují knihovnu“, už pro možné nedorozumění, že totiž studenti snad dosud knihovnu nenavštěvovali. Že zde jazykový cit selhává, ukazuje i příklad z internetové stránky Katedry křesťanské sociální práce:

– Pro studující, kteří chtějí hlouběji reflektovat význam své křesťanské víry pro profesní praxi, a také pro ty, **jenž** předpokládají uplatnění v církevním sektoru sociálních služeb, je určen tento kurz...

Správný tvar, který měl být použit, je **již**.

V dnešní češtině se užívá spisů vztahné zájmeno který. Zájmeno jenž může být v psaném textu vítanou variantou, ovšem pokud je použito na správném místě a ve správném tvaru.

-purista-

Postdoctoral Fellowship Program for Foreign Researchers 2008/2009

Japan Society for the Promotion of Science každoročně vyhlašuje konkurz na **JSPS Postdoctoral Fellowship Program for Foreign Researchers**, kterého se mohou zúčastnit doktorandi, kteří obdrželi doktorský titul do doby, kdy chtějí nastoupit svůj stipendijní pobyt, nejpozději však šest let před nástupem stipendijního pobytu (např. dříve než 2. 4. 2008, byl-li doktorandský titul udělen 2. 4. 2002).

Pro Českou republiku jsou určeny tři stipendijní pobyty vždy v trvání 12 až 24 měsíců. Nominacním místem pro přijímání žádostí z ČR je Zahraniční odbor Akademie věd ČR.

**Uzávěrka pro přijímání žádostí z české strany
je ke 29. 2. 2008.**

Blíží informace jsou k dispozici na adrese
www.avcr.cz/data/zho/ostatni/postdoc_stip.pdf.